

Keresztény Civil Szervezetek 15. Országos Fóruma
Emberi jogok a XXI. századi Magyarországon

Keresztény Civil Szervezetek
15. Országos Fóruma

Emberi jogok a XXI. századi Magyarországon

A 2017. május 18-án megrendezett konferencia
előadásainak szerkesztett változata

Kiadja: Magyar Kereszténydemokrata Szövetség, Budapest

Felelős kiadó: Harrach Péter

Minden jog fenntartva.

Készült a Barankovics Alapítvány támogatásával.

ISBN 978-615-80127-6-8

Nyomdai kivitelezés: Vareg Produkció (www.vareg.hu)

Tartalom

Bevezető Strommer Pál	7
Köszöntő Harrach Péter	9
Dr. Salamon László: <i>Az emberi jogok helyzetének alakulása a 18. század végétől napjainkig</i>	13
Maklárý Ákos: <i>Az emberi jogok bibliai gyökerei</i>	23
Dr. Szánthó Miklós: <i>Vágyakból jogok: az emberi jogi fundamentalizmusról</i>	35
Dr. Rétvári Bence: <i>Törésvonalak az EU és hazánk között</i>	47
Frivaldszky Edit: <i>A családhoz köthető jogok</i>	51
Dr. Velkey György: <i>Az élethez való jog</i>	59
Kóczyán Mária és Kölnei Livia: <i>A jövő a konzervatív feminizmusé</i>	75
Zárszó Strommer Pál	83
Áldás	85

Bevezető

Strommer Pál
a fórum levezető elnöke

Tisztelt Elnök úr, tisztelt hölgyeim és uraim! Tisztelettel köszöntöm önöket, akik előadónk lesznek a mai konferenciánkon, és önöket is, akik ismételten, sokan már 15. alkalommal eljönnek, hogy felelős keresztény emberként szervezetük képviselőként meghallgassák előadónkat, elmondják véleményüket és kapcsolatot keressenek a többi keresztény civil szervezettel. Strommer Pál vagyok, a Magyar Piarista Diákszövetség képviselőként, akit ismételten azzal tisztelt meg házigazdánk, a Magyar Kereszténydemokrata Szövetség elnöke, Harrach Péter úr, hogy megbízott a mai tanácskozásunk levezetésével.

Sokat emlegetett kifejezés az emberi jogok, sok beszélgetésnek, vitának a tárgya. Gyakran emlegetett szlogen a durvuló közbeszédben, a politikában is. Elcsépelte a téma? Vagy aktuális emberjogi kérdések vannak ma Magyarországon? Ha vannak, mik azok és milyen támpontok, milyen értékrend szerint találunk ezekre választ? Meghívott előadóinktól azt várjuk, hogy segítsenek eligazodni ebben. Tanácskozásunk első felében az eligazodás biztos és általánosan alkalmazható szempontjairól szeretnénk hallani. Szünet után pedig aktuális kérdéseinkre fogunk megalapozott, konkrét válaszokat hallani, sőt, megvalósuló intézkedésekről számolnak be önöknek a vendégeink.

Tisztelettel kérem Harrach Péter urat, a Magyar Kereszténydemokrata Szövetség elnökét, hogy köszöntse az egybegyűlteket, nyissa meg a konferenciánkat!

Köszöntő

Harrach Péter

elnök, Magyar Kereszténydemokrata Szövetség

Tisztelt Elnök úr, Hölgyeim és Uraim, kedves Barátaim!

A keresztény civil szervezet mindig konkrét társadalmi célért, de eszmei, világnézeti motiváció alapján dolgozik. Ez ad nekünk lehetőséget arra, hogy valódi civil szervezet legyünk. Vagyis ne rejtett politikai céllal működjünk, hanem társadalmi céllal! Ez a valódi civil szervezeti lét szükséges ma is, és mindig is a társadalomban, nélkülözhetetlen szerepe van. Mai témánk rendkívül fontos. Azért fontos, mert olyan világban élünk, amikor nem értelmezik hitelesen az emberi jogokat. És ebből a hiteltelen értelmezésből problémák fakadnak. Hogyan értelmezzük mi keresztények az említett jogokat? Az emberi jo-

gok forrásának istenképűségünket tekintjük, az emberi személy méltóságának ez az alapja. A keresztény emberképet a személy méltósága mellett az ember társas lény mivolta alkotja. Ennek az emberképnek a birtokában tudjuk helyesen értelmezni az emberi jogokat. Az ember alkalmazkodik a teremtett világ rendjéhez, megtalálja a helyét benne, és így könnyedén tudja ezeket a nehéz kérdéseket is értelmezni.

Fontos, hogy a felelősség fogalmát se hagyjuk ki az emberi jogi kérdések tárgyalásánál. Látunk rossz példákat is, amikor például a toleranciát hirdeti valaki és közben a kisebbségek jogait a többség fölé helyezve sokakkal szemben intoleráns. Ez rossz értelmezése az emberi jogoknak. Amikor a másság fontosabb az azonosságnál, az ember és ember között meghirdetett egyenlőség így megkülönböztettségévé válik. Ebből nő ki az, amit politikailag korrekt kategóriának neveznek, ami nagyon szép megfogalmazás, de valójában diszkriminatív jelenség. Ilyen például a gender elmélet, ami minden józan ember számára elfogadhatatlan jelenség.

Mondok egy példát, ami talán nem is olyan különleges. Megalakult a francia kormány 9 férfiből és 9 nőből. Úgy gondolom, hogy a nemi hovatartozás nem írhatja felül a rátermettséget. Adva van két alkalmas ember. Az egyik azért lesz pozícióban, mert valamely nemhez tartozik, a másik azért marad le, mert bár esetleg tehetségesebb, de egy másik nemben született. Egy olyan világban élünk, ahol az emberi jogok értelmezésével komoly problémák vannak. A hitelesség és a józanság olyan szempontok, amiknek érvényesülniük kell ezen a területen is. Kereszténységünk megóv minket a szélsőségektől és hozzásegít a helyes gondolkodáshoz.

A 15. alkalommal jövünk össze. Komoly teljesítménynek tartom, ha egy közösség, 7 és fél éven keresztül az értékeket megjelenítve működik. Ma is jó tanácskozást, kellemes időtöltést kívánok mindnyájuknak.

Strommer Pál, a fórum levezető elnöke

Elnök úr, köszönöm szépen. Első előadónk dr. Salamon László, alkotmánybíró, jogtudós, ügyvéd, politikus. A rendszerváltásig ügyvédként dolgozott, majd 1990-től 2013-ig országgyűlési képviselő. 1994 és 1996 között az országgyűlés alelnöke. 2010-ben az országgyűlés alkotmány előkészítő bizottságának az elnöke, 2013-tól az Alkotmánybíróság tagja. Emellett pedig 1995 óta alkotmányjogot oktat a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen.

Az előadó áttekinti az emberi jogok helyzetének alakulását a XVIII. században történő megjelenésétől napjainkig. Szól az emberi jogok megjelenésekor irányadó, és az emberi jogok eszmei alapjául szolgáló természetjogi filozófia szerepéről, majd bemutatja azt a szemléletváltozást, melynek következtében a természetjogi alapokat a jogpozitívizmus iránya váltja fel. Elemzi a jogpozitívista jogfilozófia hatását az emberi jogok helyzetére, érintve azt a terminológiai váltást is, melynek következtében az emberi jogok fogalmát az állampolgári jogok fogalma váltja fel. A XX. századi folyamatok körében kitér a diktatúráknak az emberi jogokat ellehetetlenítő hatására, majd szól az emberi jogok II. világháború utáni reneszánszáról.

Ezekkel a fázisokkal párhuzamosan említést tesz az alapvető jogok három egymást követő csoportjának, az alapvető jogok három generációjának – nevezetesen a szabadságjogoknak, a gazdasági, szociális és kulturális jogoknak, illetve a globális vagy szolidaritási jogoknak – megjelenéséről. Végül az előadó elemzi az emberi jogok mai helyzetét és a vele szemben jelentkező kihívásokat.

Az emberi jogok helyzetének alakulása a XVIII. század végétől napjainkig

Dr. Salamon László
alkotmánybíró

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az emberi jogok fogalma a XVIII. században válik általánossá, a felvilágosodás egyik eszmei termékeként. Ugyanakkor az emberi jogoknak – mint azt a következő előadás címe is jelzi – bibliai gyökerei vannak, és ezekkel a gyökerekkel kontinuitást mutatnak azok a koraközépkori, középkori gondolatok, melyek a tételes evilági törvények fölött az isteni törvények létjogosultságát állítják, és tiszteletben tartását elvárják. A felvilágosodás és maga az emberi jogok eszméje alapvetően a szekularizmussal összekapcsolódva jelenik meg, úgy, hogy azért az emberi jogok előbb említett teológiai kapcsolódási szálai is érzékelhetőek maradtak.

Az emberi jogok eszméjének ebben az alapvetően új gondolati dimenzióban, a felvilágosodás eszmevilágában történő elhelyezkedése nem független attól, hogy a világi és spirituális hatalom koraközépkortól létező szimbiózisában a világi hatalom bár eszmeileg nem vitatta az isteni jogok létét és tiszteletét, a valóságban ennek konzekvenciáit nem vagy csak igen hiányosan vette tekintetbe. Ugyanakkor a XVIII. században egyre általánosabbá válik az abszolutizmus, az önkény elutasításának gondolata, ami inspirálóan hat a polgári kor igényeinek megfelelő alkotmányosság eszméjének kiteljesedésére. Az alkotmányosság gondolata általánosságban és vele összefüggésben a közgondolkodásban megfogalmazódó emberi jogok mint a mindenkori hatalom korlátai jelennek meg.

A felvilágosodás korában felkarolt emberi jogok értelmezésében az előbb említett folyamatok eredményeként és azzal összefüggésben a természetjogi felfogás vált az általánosan irányadóvá. E felfogás szerint az emberi jogok az ember veleszületett, sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai, ami az embert emberi mivoltából következően, az emberi méltóság természetes következményeként illetik meg, minden külön jogi aktus nélkül. Az emberi jogok tehát a természetjogi felfogás szerint nem az állam adományai, nem az alkotmány juttatása, hanem minden jogi szabályozás nélkül, így alkotmány nélkül is természetsszerűleg illeti meg az embereket. E felfogáshoz kapcsolódik a morális megközelítés is, amely éppen az emberi méltóságra, mint az emberi jogok ősforrására támaszkodva az emberi jogoknak morális értéktartalmát hangoztatja.

Ez a természetjogi megalapozás először dokumentálisan a virginiai Jogok Nyilatkozatában és az amerikai Függetlenségi Nyilatkozatban jelenik meg, deklarálva, hogy „az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen jogokkal ruházta fel, amelyekről nem mondhat le”. E dokumentumokban e jogok körében az élethez és a szabadsághoz, illetve a boldogsághoz való jogok kerültek kiemelésre.

A komplexitás igényével az emberi jogok dokumentális megalapozását a francia forradalom kezdeti szakaszában a francia Nemzetgyűlés teremtette meg 1789. augusztus 26-án *Az ember és polgár jogairól* szóló deklaráció megalkotásával. A deklaráció kinyilvánította, hogy „Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik...,” hogy „... mindent szabad, ami másnak nem árt”. A deklaráció tartalmazza továbbá a vallási és lelkiismereti szabadság védelmét, a gondolat és véleménynyilvánítás szabadságát, és külön hangsúllyal a tulajdonhoz való jogot, utalva a tulajdon szent és sérthetetlen mivoltára.

Ezzel tulajdonképpen a XVIII. század végén az emberi jogok első nagy csoportja – ahogy az alkotmányjog tudománya megnevezi: első generációja – jelenik meg, jelesül az alapvető szabadságjogok köre. E szabadságjogok nélkülözhetetlen tartópillérei lesznek a korábbi rendi társadalmat felváltó polgári világnak, a jogegyenlőségen alapuló és a nemes értelemben vett liberális – azaz szabadelvű – elvekre épülő társadalmi rendnek, illetve a tulajdon és a vállalkozás szabadságára épülő szabad piaci gazdaságnak. Az alkotmányfejlődésnek ez a folyamata, illetve az angol alkotmányfejlődés iránya – amely különböző közjogi nyilatkozatok, paktumok, charták egymásra épülése mellett a *common law* világában létező, és a bírói precedensek által feltárt ősi eredetű szabadságjogok védelméből táplálkozott – együttesen alakítják ki azt a fundamentumot, amelyre a polgári alkotmányosság világa és benne az emberi jogok intézménye épül. A természetjogi felfogás az emberi jogokkal összefüggésben az állam szerepét e jogok tiszteletben tartására és védelmére korlátozza.

Az emberi jogok mintegy biztosítékként azok deklarálását követően megkezdődik e jogoknak az alkotmányokba foglalása, amely az emberi jogok helyzetét illetően új folyamat kezdetét jelenti. E jogok kodifikációja azok egyre részletesebb szabályozásával jár együtt, ami már közvetlenül a jogalkalmazót orientálja. Azt a jogalkalmazót, aki a jog alkalmazása során a tételes jogi szabály szövegére koncentrálna. Ez az irányultság az

idő előrehaladtával a XIX. század folyamán egy új jogfilozófiai megközelítés, a jogpozitivizmus előtt nyit utat. A jogpozitivizmus kiinduló alapnak a tételes jog szabályait tekinti, melynek értelmében a jog az, amit a jogszabály tartalmaz. Ez a megközelítés már eltávolodást, sőt elszakadást jelent a természetjogi filozófiától, elhalványodik és háttérbe szorul az, hogy vele született sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogokról beszélünk, emellett idővel, később, fokozatosan háttérbe szorul majd a jogszabálylyal szembeni tartalmi elvárás és a mögöttes morális tartalom is. Mivel pedig az írott jogszabályokat állami szervek, azaz általánosítva az állam alkotja, az adott kor már nem fogadja el azt a tézist, hogy létezik mindenekfölött való, az embert államtól függetlenül megillető jog is. A természetjogi felfogást az a jogpozitivista nézet váltja fel, hogy a jog az, amit az állam a jogalkotása során jogszabályokba foglal. Nem véletlen, hogy az állam szerepéről vallott felfogás módosulása magára az emberi jogok fogalmára is kihat; miközben a természetjogi megközelítés a kor szereplői számára értelmezhetetlenné válik, kifejezve az állam és az egyén közjogi kapcsolatának szorosabbá válását is, az emberi jogok fogalmát az állampolgári jogok fogalma váltja fel. Vagyis a kifejezéstárból eltűnik az emberi jog kifejezésének, megnevezésének a használata, helyette már általában állampolgári jogokról beszélnek.

Miközben ez a folyamat kiteljesedik, némi fáziskéséssel a XIX. század végére újabb alapvető jogok iránt születnek meg igények a társadalomban. E folyamat háttérében a szabadpiaci gazdaság – a kapitalizmus – ellentmondásainak felerősödése áll, melyet elsősorban a munkásmozgalmak erőteljesebbé válása fémjelez. Már nem elég az, hogy szabadok vagyunk, hanem az emberhez méltó élethez az ember szociális problémáinak megfelelő kezelése és megoldása is hozzátartozik. Először csak követelésekben, majd a XX. század elejétől tételes jogi formában is az alapvető jogoknak újabb csoportja, második generációja jelenik meg, melyek legpregnansabb fajtái a munkához való jog, a pihenéshez való jog, a

szociális biztonsághoz való jog, az egészséghez való jog, és a művelődéshez való jog. Ezzel bár nem emberi jogok elnevezés alatt, de ugyancsak az emberi méltósághoz visszavezetve az alapvető jogok újabb csoportja, a gazdasági, szociális és kulturális jogok generációja nyer polgárjogot. Ez egyébként az állam szerepéről vallott felfogásban is gyökeres változással jár; a jogokat pusztán védelmező állam helyett, egyfelől a jogokat tételesen biztosító, ugyanakkor a gazdasági és társadalmi folyamatokba beavatkozó, úgynevezett gondozó állam modellje válik megvalósítandó min-tává.

Az új szellemi irányzatok megközelítését számba véve nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az új társadalmi kihívások az egyházak figyelmét is felhívták a szociális problémákra és ezeket illetően őket válaszok megfogalmazására sarkallták. Ennek legékeesebb példájaként született meg 1891-ben a XIII. Leó pápa által kibocsátott *Rerum novarum* kezdetű, a munkások helyzetéről szóló pápai enciklika.

Az emberi jogok helyzetében külön fejezetet, szomorú szakaszt képez a totalitárius rendszerek súlyos ártalmainak kora. A diktatúrák öntörvényű politikájának érvényesítésével, amelynek mind a bolsevista, mind a nemzeti szocialista és fasiszta rendszerekben jellemzőjévé vált az individuumnak az állam, illetve az állam által közösséginek deklarált céljai szolgálatának történeti alávetése, az emberi jogok érvényesülése nyilvánvalóan összeegyeztethetlenné vált. Ez szükségképpen az emberi jogok létjogosultságának tagadásához vezetett, illetve még inkább abszolutizálta azt a jogpozitivisták gyökerű megközelítést, hogy a jogot morális tartalmára tekintet nélkül egyedül a mindenhatóvá váló állam határozza meg. Az emberi jogokat e minőségükben és természetükben tagadó totális rendszereknek a jogpozitivismus vált használható ideológiájává, de sietek hozzátenni, hogy erről a jogpozitivismus művelői, akik egy-két nemzedékkel megelőzően ezt a filozófiai rendszert kialakították, annak idején mit sem tudtak és nem is tehettek.

A II. világháború kimenetele részben összeroppantotta ezeket a diktatúrákat, aminek természetes és jótékony velejárója volt a múlt keserű tapasztalatai okán az emberi jogok mind fogalmi, mind tartalmi értelemben történő újbóli előtérbe kerülése. A XX. század derekától az emberi jogok reneszánszának korszakát élhetjük meg. Ezen nem változtatott az sem, hogy a Szovjetunió győztesek közé tartozása az embertelenségek világával való ottani szembenézést hosszasan elodázta, és hogy a nyugati demokráciák az emberi jogokkal kapcsolatos kritikájukat a világháború befejeződését követően csak mintegy két év elteltével kezdték hangoztatni.

Ebben az időszakban több nagyon fontos, az emberi jogokat kultiváló, illetve azokkal kapcsolatos egyetemes konvenciókat tartalmazó dokumentumok látnak napvilágot. Ezek körében kiemelt említést érdemel az ENSZ által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 1948-ból, illetve a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, továbbá a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya, ez utóbbi két dokumentum 1966-ból.

Azon túlmenően, hogy az emberi jogok fogalma a jogi közbeszédben is visszanyeri régi státusát, vagyis ismét emberi jogoknak nevezzük az emberi jogokat és hogy e jogokat illetően ismét előtérbe került a természetjogi megokolás gondolata, az emberi jogok érvényesülése a nemzetközi figyelem középpontjába kerül. Tulajdonképpen azáltal, hogy nemzetközi deklarációk és szerződések tárgyává válik tartalmuk és érvényesülésük, e jogok a nemzetközi jog részévé válnak, sorsuk figyelemmel kísérése, illetve az emberi jogok helyzetének alakulásából levont következtetések már e kérdések és értékek nemzetközi szintre emelését jelentette. Ez azt eredményezi, hogy az emberi jogok helyzete, érvényesülése nem tekinthető már az egyes országok belügyének, amire a Szovjetunió és az érintett kommunista diktatúrák előszeretettel hivatkoztak az emberi jogok sorsával kapcsolatos, őket érő nyugati kritikákkal szemben. Az emberi jogok erőteljes érvényesülése

abban is kifejeződésre jut, hogy idővel a totalitárius rendszerek is taktikát változtatnak; miközben továbbra is gátolják az emberi jogok érvényesülését, frazeológiájukban tartózkodnak megkérdőjelezésüktől, sőt – hipokrita módon – formálisan maguk is csatlakoznak emberi jogokat favorizáló dokumentumokhoz.

Az emberi jogok térhódítása a XX. század végén a szovjet és a kelet-európai diktatúrák összeomlásával lényegesen előrehaladt, és e jogok ma már lényegében a világ nagy részében elismert és egyetemes értéknek nyernek polgárjogot.

Az emberi jogok egyetemessé válásának folyamatával párhuzamosan a XX. század második felétől megjelenik e jogok újabb csoportja, harmadik nemzedéke, melyet globális, illetve szolidaritási jogoknak nevezünk. Ezek között említhetjük többek között a környezetvédelemhez kapcsolódó jogokat, az emberiség közös örökségéből történő részesedés jogát, a természeti erőforrások arányos hasznosításához való jogot, a gyermekek jogait, a betegek jogait, a fogyatékkal élők jogait, és a fogyasztók jogait.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Az emberi jogok mai helyzete nem mentes különböző kihívásoktól.

Egyetemes kitekintésben láthatunk olyan kultúrákat, melyekben az emberi jogok a maguk egészében nem elfogadottak, és nincs meg a társadalomban az a helyük és szerepük, amelyre a szabad ember emberi méltósága felépülhetne. Miközben abban bízunk, hogy az emberi jogok egyetemessé váló kiteljesedése ezeket a kultúrákat is meg fogja érinteni, azonközben meg kell tapasztalnunk egyes kultúrkörökből kiinduló, az emberi jogokat, az életet, az emberi méltóságot semmibe vevő agresszív törekvéseket. Ezeknek pregnáns megnyilvánulási formája a terrorizmus, mely egyes szabadságjogok visszaélésszerű kihasználásával rombolja áttételesen magát a szabadság világát.

Jelenkorunk természetes jelensége a különböző alapvető jogok egymással versengő helyzete. Ez a problémakör nem új, hanem

szinte kezdettől velünk él. Abból a tételből, amit már a franciák megfogalmaztak, miszerint mindent szabad tennünk, ami másoknak nem árt, szükségképpen következik, hogy az egyes ember alapvető jogai nem lehetnek korlátlanok, lévén, hogy nem egyedül élünk e világban, és másoknak is vannak alapvető jogai, melyek adott esetben ütközhetnek a mi alapvető jogainkkal. Ez az elméleti kollíziós lehetőség teszi szükségessé az alapvető jogok korlátozását, mely egyetemes problémaként él velünk, és melyet az egyes országok alkotmányai különböző, de a nemzetközi konvenciókkal összeegyeztetett módon igyekeznek szabályozni. E kérdéskör körében az az igény is egyetemesen jelentkező és elismert követelmény, hogy az alapvető jogok gyakorlása a különböző közösségi érdekekkel, értékekkel megfelelően összhangba legyen hozva. A versengő alapjogok világából kiragadott példaként megemlíthető a gyülekezési jog és mások különböző alapvető jogai kölcsönös védelmének összehangolása, vagy a közérdekű adatok megismeréséhez való jog és a magánszféra védelmének kérdésköre, melynek megfelelő összeegyeztetése egyszerre biztosítja a gazdasági és társadalmi folyamatok transzparenciáját – példának okáért a korrupció elleni küzdelmet –, valamint az alkotmányosan elismert, magánviszonyokhoz kapcsolódó titokvédelmet. Egy további példa a véleménynyilvánítási szabadság korlátozása területéről, amikor az a gyűlöletbeszéd tiltása révén valósul meg nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek védelme érdekében.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

E kihívásoknak történő megfelelés rendkívül körültekintő válaszok kialakítását igényli. A különböző alapvető jogok és alkotmányos értékek finomhangolású összeegyeztetésére van szükség, melyet Alaptörvényünk a korábbi alkotmánybírósági gyakorlatnak megfelelő szükségességi-arányossági teszt előírásával biztosít. Ennek értelmében az alapvető jogok korlátozására csak mások alapvető jogai védelmében, illetve más alkotmányos értékekre tekintettel kerülhet sor, a feltétlenül szükséges és az elérni kívánt

céllal arányos mértékben, az alapvető jog lényeges tartalmának sérelme nélkül. A teljesség kedvéért e téma kapcsán arra is utalnom kell, hogy vannak korlátozhatatlan emberi jogok is; az élethez és ezzel összefüggésben az emberi méltósághoz való jog.

Strommer Pál, a fórum levezető elnöke

Köszönöm szépen. Maklár Ákos a Budapesti Hittudományi Akadémián végzett a Központi Szeminárium papnövendékeként. A római Pápai Keleti Intézetben szerzett kánonjogi licenciátust, 1998-ban Nyíregyházán szentelték pappá. Római posztgraduális képzését követően a Budai Görögkatolikus Parókia parókusa, a Hajdúdorogi főegyházmegye bírósági helynöke, a Sapientia Hittudományi Főiskola kánonjog tanára, 2016 novemberétől pedig a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének elnöke. Az előző előadónk is megemlékezett arról, utalt arra, hogy az emberi jogok fogalma nem a jogtudomány terméke, hanem metafizikai alappal rendelkezik az emberi jogok. Erről fog következő előadónk előadása szólni.

Az emberi jogok bibliai gyökerei

Maklár Ákos
tanszékvezető
Sapientia, Egyházjogi tanszék

Tisztelt Hölgyeim és Uram! Krisztusban kedves Testvérek!

A demokratikus jogállam egyik legfontosabb ismérve az emberi jogok tiszteletben tartása és megfelelő védelme. A tankönyv megfogalmazása szerint az emberi jogok azok a jogosultságok, „amelyek az embereket emberi mivoltuknál fogva illetik meg, amelyeket nem az állam teremt, de köteles elismerni és tiszteletben tartani, és amely jogok minden embert egyenlően illetnek meg”.¹ Amint e definícióból is kitűnik, az emberi jogok nem az állami jogalkotás termékei: e jogok az államtól függetlenül létez-

¹ Halmai Gábor – Tóth Gábor Attila (szerk.): Emberi Jogok, Bp. 2003.28.

nek. Metafizikai alapjukat keresve előbb-utóbb szükségszerűen a világ Teremtőjéhez jutunk el: Sidney Gridanus szerint az emberi jogok azok az Istentől eredő jogok, amelyek birtokában az ember teljes életet élhet, s így betöltheti hivatását.¹ E megállapítást nagyban megerősíti, hogy a Bibliában szinte valamennyi emberi jognak megtalálhatjuk az eszmei gyökereit.

A legalapvetőbb emberi jog az élethez való jog. A Biblia tanítása szerint az élet Istentől ered: Ő az, aki az ember „orrába lehelte az élet leheletét” (Ter 2,7). A gyilkosság éppen ezért égbe kiáltó bűn, amint az Káin és Ábel történetéből is kitűnik (Ter 4,1–16). Az emberi élet védelmének gondolata az egész Szentírást áthatja. Mint tudjuk, a tízparancsolat ötödik rendelkezése szigorúan tiltja az emberi élet önkényes kioltását (Kiv 20,13 = MTörv 5,17). A mózesi törvények szerint a gyilkost halállal kellett büntetni (Kiv 21,12, Szám 35,31), s ez a szabály a rabszolgák megölésére is vonatkozott (Kiv 21,20). A gyilkosságot természetesen az Újszövetség is a legsúlyosabb bűnök közé sorolja; János apostol szerint a gyilkosra nem vár örök élet (1Jn 3,15).

Az emberi jogokat deklaráló dokumentumok mind kimondják a kegyetlen, megalázó, **embertelen bánásmód tilalmát**. Ezzel kapcsolatban megemlíthető, hogy a Szentírás is elítélően szól az egyiptomiakról, akik a zsidók életét „durva kényszermunkával tették elviselhetetlenné” (Kiv 1,14). A mózesi törvények gátat szabtak a szolgákkal szembeni kegyetlenkedésnek: az adórszolgákkal úgy kellett bánni, mint a szabad zsellérekkel (Lev 25,40), s ha a tulajdonos kiütötte szolgája egyik szemét, vagy kiverte a fogát, a szolgát kárpótlásul fel kellett szabadítani (Kiv21,26–27).

Alapvető emberi jog a **személyes szabadság joga**. A mózesi törvényekből jól kitűnik, hogy mekkora értéknek tekintette az ószövetségi ember a szabadság állapotát: azt, aki mást elrabolt és hatalmában tartott, halállal büntették (Kiv 21,16), az adóssága-

1 Sidney Greidanus: Human Rights in Biblical Perspective, in: Calvin Theological Journal 19 (1984), 5.

ik miatt rabszolgasorba süllyedőket pedig hatévi szolgaság után fel kellett szabadítani (Kiv 21,2; MTörv 15,12). Ha e konkrét rendelkezéseken túl, átfogóbban, nagyobb távlatból vizsgáljuk a Szentírást, Kocsis Elemér református püspökkel együtt mi is felismerhetjük, hogy „a szabadság annyira fontos kulcsfogalma a Bibliának, hogy mind az Ószövetség és az arra alapuló tízparancsolat és törvényadás az Egyiptomból való kiszabadulásra épül. Egy szolganép megszabadul egy ókori nagyhatalom fenyegető fogságából. Az Újszövetség Krisztus szabadító tetteire épül, amelyben megszabadítja az embert a bűn és a halál fogságából, és elindít egy folyamatot, amely az emberi sors teljes megoldásához, Isten országához vezet, Látjuk, hogy a bibliai szabadságfogalom olyan sokrétű, hogy nem nehéz analógiát találni benne az emberi jogok szabadság-fogalmához.”²

A személyi szabadságjogok körébe tartozik a **szabad mozgás és a szabad költözés joga**. Ez az alapvető fontosságú jogosultság a bibliai korok emberét is megillette: „Nemde nyitva áll előtted az egész vidék?” – kérdezi Ábrahám Lóttól a Teremtés könyvében (Ter 13,9). A lakóhely megválasztásának szabadsága az ország elhagyásának jogát is magában foglalja. Ezzel a jogával élt a Szent Család is, mikor Heródes elől Egyiptomba menekült (Mt 2,14), s a jézusi példabeszédben szereplő tékozló fiú is szabadon költözhetett „egy távoli országba” (Lk 15,13).

Fontos személyi szabadságjogot jelent a **magánlakás sérthetlenségének** elve. Lényegében ez az alapelv áll a mózesi törvény következő rendelkezésének hátterében: „Ha kölcsönt adsz embertársadnak, ne lépd át küszöbét, hogy zálogot végy tőle. Állj meg kint, s akinek kölcsönt adsz, az hozza ki neked a zálogot” (MTörv 24,10–11).

A személyi sérthetlenségnek számos büntetőjogi vonatkozása is van. Az emberi jogok között ki szokták emelni a **nullum crimen sine lege** elvét, amely szerint egy adott magatartás csak

² Kocsis Elemér: Az emberi jogok protestáns etikai értelmezése, in: Confessio 2000/I, 53 = Debreceni Szemle 2000/I, 76

akkor büntethető, ha azt előzőleg törvény büntetendővé nyilvánította. Ezt az elvet Szent Pál is megfogalmazza: „a törvény büntetést eredményez. Ahol azonban nincs törvény, ott törvényszegés sincs„ (Róm 4,15). A jogállami büntetőbíráskodás másik fontos alapelve az ártatlanság védelme, mely szerint csak az a személy büntethető, akinek bűnössége bizonyítást nyert. Erre az alapelvre Jézus is rámutatott, amikor az ellene folyó eljárás során arcul ütötték: „Ha rosszul szoltam, bizonyítsd be a rosszat, de ha jól, miért ütsz engem?” (Jn 18,23).

A **tulajdonhoz való jog** szintén levezethető a Bibliából. Isten a teremtéskor azt a parancsot adta az első emberpárnak, hogy vegyék uralmuk alá a földet (Ter 1,28). Aki uralma alá von valamit, azt a tulajdonába veszi: a tulajdon nem más, mint teljes uralom (hatalom) egy dolog felett. A tízparancsolat a magántulajdont védi, amikor kimondja, hogy „ne lopj”, s „ne kívánd el embertársad házát, földjét, szolgáját, szolgálóját, ökrét, szamarát, egyáltalán (ne kívánj el) semmit sem, ami embertársadé!” (Kiv 20,15.17 = MTörv 5,19.21). A magántulajdont védtek azok a mózesi rendelkezések is, amelyek értelmében a más dolgában okozott károkat meg kellett téríteni (Kiv 22,4–14). Érdemes itt megemlíteni, hogy a zsidók körében az eredeti tulajdonviszonyok fennmaradását a jubileumi év szabályai biztosították: az elidegenített ingatlanokat minden ötvenedik évben vissza kellett adni eredeti tulajdonosaiknak vagy azok utódainak (Lev 25,8–34).

A modern alkotmányok és az emberi jogokkal foglalkozó különböző nemzetközi egyezmények mind kimondják a **diszkrimináció általános tilalmát**: az emberek között nem szabad különbséget tenni fajra, nemre, származásra tekintettel. Az Újszövetség könyveiben Krisztus apostolai sokszor hangsúlyozzák, hogy „Isten nem személyválogató” (ApCsel 10,34; Róm 2,11; Jak 2,1). Azt, hogy Isten előtt minden ember egyenlő, Szent Pál fogalmazza meg a legszebben, amikor a következőket írja: „Nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad férfi vagy nő, mert

ti mindnyájan egy személy vagytok Krisztus Jézusban” (Gal 3,28; vö. Kol 3,11).

Az ószövetségi Szentírás számos helyen kimondja a törvény előtti egyenlőség elvét. „Mindenki fölött ugyanúgy ítélkeztetek, akár közületek való, akár idegen” – olvashatjuk például a Leviták könyvében (Lev 24,22). Az idegeneket védő ószövetségi rendelkezésekben a **nemzeti és etnikai kisebbségek védelmét** szolgáló modern alapelvek eszmei gyökereit is felfedezhetjük. „Az idegent ne nyomd el. Tudjátok milyen sorsa van az idegennek, hiszen ti is idegenek voltatok Egyiptomban” – áll Mózes második könyvében (Kiv 23,9). Mózes ötödik könyve megismétli ezt a parancsot: „szeressétek az idegent! Mert Egyiptom földjén magatok is idegenek voltatok” (MTörv 10,19).

A munkához való jog könnyen levezethető a Szentírásból, hiszen minden ember Istentől kapott hivatása az, hogy munkájával folytassa a teremtés művét. A Biblia első könyve szerint „az Úristen vette az embert és Éden kertjébe helyezte, hogy művelje és őrizze” (Ter 2,15). **Az igazságos munkabérhez való jog**nak szintén megvannak a bibliai gyökerei. „Ne használd ki és ne zsákmányold ki embertársadat; a munkás bére ne maradjon nálad másnap reggelig” – mondja a Leviták könyve (Lev 19,13). A Második Törvénykönyv hasonló rendelkezést tartalmaz: „Szegény és nélkülöző munkás bérét, akár testvéreid közül való, akár azok közül az idegenek közül, akik országodban, városaidban élnek, ne tartsd vissza. Még aznap, mielőtt a Nap lenyugodna fölötte, add meg a bérét. Mert szegény és türelmetlenül várja. Különben az Urat hívja ellened és bűn nehezedik rád” (MTörv 24,14–15). Jeremiás próféta így figyelmeztette a munkaadókat: „jaj annak, ...aki embertársával ingyen dolgoztat, és nem fizeti meg a bérét” (Jer 22,13). Jézus és Szent Pál is kiemelte, hogy „megérdemli a munkás a maga bérét” (Mt 10,10 = Lk 10,7; 1Tim 5,18).

A bibliai idők munkavállalóit az igazságos bér mellett a **pihenéshez való jog** is megillette. A heti pihenőnap megtartása a zsidók számára szigorú kötelezettséget jelentett: „Hat napig dol-

gozzál és végezd minden munkádat. A hetedik nap azonban az Úrnak, a te Istenednek a pihenőnapja, ezért semmiféle munkát nem szabad végezned sem neked, sem fiaidnak, sem lányodnak, sem szolgálóknak, sem szolgálólányodnak, sem állatodnak, sem a kapuidon belül tartózkodó idegennek” (Kiv 20,9–10 = MTörv 5,13–14; vö. Kiv 23,12; 34,21). A szükséges pihenést Jézus is biztosította tanítványainak; miután azok visszatértek apostoli útjukról, így szólt hozzájuk: „jőjjetek félre egy magányos helyre és pihenjétek ki magatokat egy kicsit” (Mk 6,31).

A szociális biztonsághoz való jog gyökereit szintén felfedezhetjük a Bibliában: az Ószövetség számos rendelkezése védte a szegények, az özvegyek és az árvák érdekeit. „Az özvegyet és árvát ne sanyargassátok. (...) Ha a népemből való szegénynek ... pénzt kölcsönzöl, ne viselkedj vele szemben uzsorás módjára. Ne követelj tőle kamatot. Ha embertársad köntösét zálogba veszed, napszálltakor add vissza neki. Ez az egyetlen takarója, amelybe beburkolja testét. (...) Hat éven át vedd be földedet és arasd le termését, a hetedik évben azonban hagyd ugaron és ne nyúlj a terméshez, hogy néped szegényei éjlenek belőle” – olvashatjuk a Kivonulás könyvében (Kiv 22,21.24–26; 23,10–11). A Második Törvénykönyv is hasonló rendelkezéseket tartalmaz: „ne keményítsd meg szívedet és ne csukd be a markod testvéred, a szegény előtt, inkább nyisd meg a kezed s adj szívesen annyit, amennyire csak szüksége van szorult helyzetében. (...) Ne vedd el zálogba a kézi malmot, sem a felső malomkövet, mert ez annyi volna, mintha magát az életet vennéd el zálog gyanánt. (...) Ha aratsz földeden, s kint felejtessz ott egy kévét, ne menj vissza érte; legyen az idegené, az özvegyé és az árváé... Ha olajfáidat megszeded, utána ne keresgélj rajtuk. Maradjon az idegennek, az árvának és az özvegynek. Ha szőlődben szüretelsz, utána ne keresgélj szemeket. Maradjon az idegennek, az árvának és az özvegynek” (MTörv 15,7–8; 24,6.19–21).

Az emberi jogok közé tartozik **a házassághoz és családhoz való jog**. A házasság és a család intézményének az az alapja, hogy

Isten az embert férfinak és nőnek teremtette, s megáldotta őket: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet” (Ter 1,27–28). A házasság tisztaságát az Ószövetség világában számos rendelkezés védte: gondoljunk itt elsősorban a kilencedik parancsolatra (Kiv 20,17 = MTörv 5,21) és a házasságtörés szigorú büntetésére (MTörv 22,22). Érdemes kiemelni, hogy a zsidó jog a családot alapító férfiakat ideiglenesen felmentette a hadkötelezettség és más közterhek viselése alól: „Ha valaki feleséget vesz, ne vonuljon hadba, s nem szabad semmi más terhet sem róni rá. Egy évig maradjon otthon, foglalkozzék a maga dolgával, szentelje magát asszonyának, akit elvett” (M Törv 24,5).

Az emberi jogok széles körű védelmét előíró újabb dokumentumok a **gyermekek jogaira** is felhívják a figyelmet: biztosítani kell a gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését. E kötelességünk teljesítésére már Szent Pál is intette a családfőket. „Atyák! Ne keserítsétek gyermekeiteket, hanem neveljétek őket az Úr fegyelmében és intelmeivel” (Ef 6,4).

A **lelkiismereti és vallásszabadság** eszmei magvai is megtalálhatók a Szentírásban, hiszen Isten a teremtéskor szabad akaratot adott az embernek. Sirák fiának könyvében olvashatjuk: „Ő teremtette a kezdet kezdetén az embert, és kiszolgáltatta saját döntése hatalmának. Módodban áll, hogy megtartsd a parancsokat, hogy hűséges légy, megvan a hatalmad. Eléd öntötte a tüzet és a vizet, amire vágyol, az után nyújtsd a kezed. Az ember előtt ott az élet és a halál, megadatik neki, amit választ magának” (Sir 15,14–17). A **szabad választás joga** a zsidókat is megillette; az ígért földjének elfoglalása után Józsué így figyelmeztette a népet: „Ha nem akartok az Úrnak szolgálni, ma válasszatok, kinek akartok szolgálni: azoknak az isteneknek-e, akiknek atyáitok szolgáltak a folyón túl, vagy az amoriták isteneinek, akiknek most a földjét lakjátok” (Józs 24,15). Az ember szabad akaratára az Újszövetség is sokszor utal, Szent Pál a következőket üzeni a galatáknak: „Testvérek, a meghívásotok szabadságra szól, csak ne éljétek vissza a szabadsággal” (Gal 5,13).

A vallásszabadság elválaszthatatlan egy másik alapvető emberi jogtól, a **gyülekezés szabadságától**. Az istentisztelet ugyanis elsősorban közösségben gyakorolható: Jézus azt ígérte, hogy ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az Ő nevében, Ő ott lesz közöttük (Mt 18,20). A vallásszabadság a **szólásszabadsággal** is szorosan összefügg, hiszen a hit alapvetően szóbeli tanítás által terjeszthető: „a hit hallásból ered” (Róm 10,17). Jézus azzal a feladattal bízta meg apostolait, hogy tegyenek tanítványává minden népet (Mt 28,19). A Szentírás több helyen is arra biztat, hogy az igazságról az üldöztetés veszélyét vállalva is tanúságot kell tenni. Jézus boldognak nevezi azokat, „akik üldözést szenvednek az igazságért” (Mt 5,10). Jézus Pálnak is ezt a parancsot adta álmában: „Ne félj, hanem beszélj és ne hallgass!” (ApCsel 18,9). Az apostolok örök példát adtak a keresztény tanúságtételre; amikor „megparancsolták nekik, hogy egyáltalán ne beszéljenek és ne tanítsanak Jézus nevében”, így válaszoltak: „mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk” (ApCsel 4,18–20).

Az alapjogok katalógusai általában kiemelik a **becsület és jó hírnév védelmét**. Ezeket az eszmei javakat, erkölcsi értéket már az ószövetségi törvények is szigorúan védték. Isten nyolcadik parancsolata értelmében az embernek nem szabad hamis tanúságot tennie más ellen (Kiv 20,16 = MTörv 5,20). A Szentírás számos helyen elítéli és tiltja a rágalmozást (Lev 19,15; Zsolt 15,3; 101,5; Jak 4,11). A mózesi törvények szerint bűnügyekben a hamis tanút, aki testvérét alaptalanul vádolta, azzal a büntetéssel kellett sújtani, mint amelyet az általa megrágalmazott személy kapott volna (MTörv 19,18–19).

A modern alkotmányok az emberi jogok közé sorolják az **egészséghez való jogot**. Az egészséget a Biblia is a legfontosabb értékek egyikének tekinti: „Jobb szegénynek lenni épen, egészségben, semmint beteg testben vagyonosnak lenni. Az egészséges élet aranynál többet ér, az egészséges test több bármi szerencsénél. Nincs nagyobb gazdagság az egészségnél” – olvashatjuk Sirák fia könyvében (Sir 30,14–16). Az egészséghez való jog többek között

az orvosi ellátáshoz való jogot is magában foglalja. Az orvosi ellátás szükségességét az Szentírás is kiemeli: „hívd az orvost is, az Úr alkotta őt is, ő se hiányozzék, mert rá is szükség van. Van, amikor az ő kezében van az egészség, mert hiszen ő is könyörög az Úrhoz, hogy munkája nyomán javulás álljon be, s adjon gyógyulást az élet javára” (Sir 38,12–14). Sirák fiának könyve a gyógyszerek használatának fontosságát is hangsúlyozza: „a gyógyszereket a földből adja az Úr, és az okos ember nem veti meg őket. (...) Ápolás, enyhítés céljára használja a gyógyszerész is a gyógyszert, azért készíti. Munkálkodásának nincsen vége, jóvoltából az egészség terjed a földön” (Sir 38,4–8).

Végül az emberi jogok közé tartozik a **tanuláshoz, művelődéshez való jog** is. A Szentírás a tudást és a bölcsességet még az egészségnél is többre értékeli (Bölcs 7,10), s az ifjakat állandóan tanulásra inti: „Művelődhetsz, fiam, ha kedved van hozzá, és ha ide figyelsz, okosabb leszel. Ha akarsz, tanulhatsz, és bölcs leszel belőled, hogyha füledet felém fordítod. Szegődj szívesen az öregekhez, és ahhoz csatlakozz, akit bölcsnek ítélsz. Szívesen hallgasd meg az Isten minden szavát, s ne hagyj észrevétlen egyetlen bölcs mondást se. Nézz körül, kiben van bölcsesség és korán keress fel, koptassa el lábad házának küszöbét” (Sir 6,32–36).

Mindebből jól láthatjuk, hogy a modern kor vívmányainak tekintett, s manapság oly sokat hangoztatott emberi jogok valójában mind-mind rendelkeznek bibliai gyökerekkel. Felmerül ezek után a kérdés: mi az alapja az emberi jogoknak? E kérdésre azt a választ adhatjuk, hogy minden emberi jog az ember méltóságából fakad. Ha tovább kérdezzük (mi az alapja az emberi méltóságnak?), megállapíthatjuk, hogy az emberi méltóság alapja az ember szabad szellemi személyisége, ami pedig egyedül az abszolútum szellemi személyiségéből vezethető le: az Isten a saját képére és hasonlatosságára alkotta meg az embert szabad szellemi lénynek (Ter 1,27). Az ateista világnézet a Teremtő szellemi személyiségének tagadásával megfosztja az embert igazi méltóságától, s ezáltal jogainak eredőjétől. A materialista szemlélet

képtelen meghatározni az emberi jogok végső alapját, s ezáltal kétesé teszi azok feltétlen szükségességét.¹

Lényegében ezt fogalmazta meg Václav Havel cseh köztársasági elnök is 1995-ben, a strasbourgi Emberi Jogok Palotája felavatásakor mondott beszédében: „Ha úgy fogjuk fel az emberi jogokat, mint a társadalmi szerződés egyszerű produktumát, a válasz világos: semmiféle jogunk nincs tiszteletet kérni bárkitől, aki nem kötötte meg ezt a szerződést, vagy nem vett részt annak létrehozásában, Egyetlen csoport sem állíthatja, hogy amit elfogadott, az automatikusan érvényes az összes többire, és hogy az, amit igazságosnak tekint, valóban egyetemes, érvényes mindenkire, De ha elfogadjuk, hogy az emberi jogok tisztelete – mint politikai követelmény vagy parancs – nem más, mint azoknak az erkölcsi elkötelezettségeknek a politikai kifejezése, amelyek az abszolútummal való kapcsolat általános emberi tapasztalatában gyökereznek, a relativista szkepticizmusnak nincs többé helye. (...) Az emberi jogok egyetemességét sikerrel megvédhetjük, feltéve, hogy keressük azok igazi, egyetemes lelki gyökereit.”²

(Sáry Pál: Az emberi jogok bibliai gyökerei. in: Miskolci Keresztény Szemle 2005/3. 62–67.)

---

1 A hit az emberi méltóság és az emberi jogok kapcsolatáról lásd Zlinszky János: Keresztény erkölcs és jogászai etika, Bp. 1998, 19–30.

2 Idézi Várszegi Asztrik: Az egyházak és az emberi jogok, in: Acta Humana 34 (1999), 25–26.

Strommer Pál, levezető elnök:

Köszönöm szépen. Dr. Szánthó Miklós 2009-ben végzett jogászként, de már 2007-től a Nézőpont Intézet munkatársa. Szakmai tapasztalatát a Magyar Köztársaság országgyűlési képviselői irodaházában, valamint az Európai Parlamentben szerezte. Dr. Szánthó Miklós az Alapjogokért Központ igazgatója, aki ma „Vágyakból jogok: az emberi jogi fundamentalizmusról” címmel tart előadást.

Vágyakból jogok: az emberi jogi fundamentalizmusról

Dr. Szánthó Miklós
igazgató, Alapjogokért Központ

Tisztelt Levezető Elnök Úr!
Kedves Hölgyeim és Uraim!
Tisztelt Szervezők!

Mindenekelőtt köszönöm szépen, hogy itt lehetek a mai napon, bár kicsit talán rendhagyó előadás lesz az enyém: ugyanis én az emberi jogokat, legalábbis az emberi jogoknak a posztmodern fundamentalista értelmezését nem dicsérni, hanem inkább korholni fogom. Meglátásom szerint ugyanis társadalompolitikai értelemben az elkövetkező évek, évtizedek legfontosabb előttünk álló kérdései a nemzetállamok szerepére, illetve az emberi egyen-

lőség vagy egyenlőtlenség kérdésköreire fognak fókuszálni. A mai előadásban az időkorlátok, illetve az ebből fakadó, a többi előadó irányába tanúsítandó udvariassági követelmény miatt nem fogok kitérni egyéb meghatározó globális folyamatokra, mint a klímapolitika-környezetvédelem vagy a szabadkereskedelmi megállapodásokra – csak az említett, a szűk értelemben vett társadalompolitikai fókuszokra koncentrálok az emberi jogokkal való összefüggésben.

Három központi témát szeretnék érinteni és majd talán az előadás végére kisül, hogy miért ezt a hármat választottam. Elsősorban említendő a politikai korrektség, illetve annak jogi szolgálóleánya, az emberi jogi fundamentalizmus. Másodsorban a (politikai) döntéshozatal kiszervezésének nevezett folyamat, harmadsorban pedig az úgynevezett „jurisztokratizálódás”, tehát a politika eljogiasítása, a jogászréteg hatalomátvétele, mely leginkább egy, a nemzeti alkotmányok felé emelt globális alkotmányos keretrendszer létrehozásában fejeződik ki.

Ha az első témáról beszélünk, akkor mindenekelőtt azt kell látni, hogy a posztmodern progresszióra alapozott politikai korrektség, a nem pusztán egy madárnyelv vagy nyelvpolitikai eszköz, hanem egy komplett eszmerendszer. Ennek az eszmerendszernek és beszédmódnak több, jól beazonosítható hívószava van. Ilyen legfőképpen a relativizálás, tehát a „jó” és a „rossz” közötti megkülönböztetés (totális) viszonylagossá tétele; a neutralitás, a semlegesség fetiszizálása; a toleranciamánia; az egyenlőségelvűsdi; valamint az érzékenységnek, illetve az érzékenyítésnek a közép-pontba helyezése. Az ezen, lényegében a „nyílt társadalom” eszméjére épülő hívószavak nyugati civilizációra gyakorolt következménye napjainkra pedig sajnos az lett, hogy mivel minden érték, minden kultúra, minden társadalmi viszonyrendszer relatívnak tételeztetik, ezért valójában nem beszélhetünk vagy nem szabad beszélni abszolút értékekről – legalábbis ami a hagyományosnak

nevezett értékeket illeti. Európa, illetve a nyugati civilizáció szégyelli, bűnösnek tartja történelmi múltját, ezért megtagadja alaptradícióit, így önmagát is.

A történelmi haladásba vetett „civil” hitrendszer szerint nincsenek tehát abszolútnak tételezhető transzcendentális értékek, illetve dehogy nem: a semlegesség, neutralitás.¹ Eszerint minden „értéket”, minden egymástól gyökeresen eltérő dolgot – legyen az normális vagy abnormális – egyenlő mércével kell mérni. És ennek teljesen egyértelmű következménye az, hogy a még oly nyilvánvaló Jó és Rossz között sem szabad különbséget tenni, hiszen a különbségtétel valakinek az érzékenységét bizonyára sérteni fogja, tehát diszkriminatív. És ahogy ezt *Lánczi András* plasztikusan megfogalmazta: ezen gondolkodásmód szerint „jobb a békesség, mint az igazság”. Mindebből végső soron az következik, hogy a legkülönbözőbb társadalmi jelenségeket, mindenféle abnormalitást, devianciát, az átlagostól, a komfortzónánktól eltérőt tolerálni kell, így a normális helyébe az abnormális lép, illetve egyenértékűvé válik azzal. No igen, a tolerancia egyben az erkölcsi meggyőződés gyengeségét is jelenti – mondaná erre a magyar származású amerikai filozófus, *John Kekes*.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mindennek azonban van jogi leképződése is: ez pedig az emberi jogi fundamentalizmus. És hogy félreértés ne essék, nem arról van szó természetesen, hogy bárki tagadná a Teremtő adta, „természetes” emberi jogokat. Hanem sokkal inkább arról, hogy

1 A „semlegességi követelmény” igazából tarthatatlan, ugyanis az maga is egy liberális érték. Elvileg egy liberális állam nem támogathat semmilyen konkrét értéktételezést, így a Jóra vonatkozó konkrét elképzeléseket sem. Azonban ez a „semlegességi követelmény” önmagába fordul, ezért valójában teljesíthetetlen: hiszen az így tételezett követelmény is megszegi az önmagával szemben (is) támasztott semlegességi feltételt. Ez a követelmény ugyanis maga is a liberális politikai felfogás alapja, s így eleve nem lehet maga sem semleges.

ez az emberi jogi fundamentalizmus rég túllépett már a józan észnek („common sense”) a határain, és a legkülönbélebb emberi vágyakból, emberi igényekből, emberi kívánságokból kreál emberi jogokat. Valamennyi jogterületet, de valójában valamennyi társadalompolitikai problémát „alapjogiasít”, azaz megpróbálja az alapjogvédelem rendszerét különböző jogterületekre ráhúzni.

Mire gondolok? A vallásszabadságot összekeverik például az egyházalapításhoz való joggal. Azt mondják, hogy mivel az államnak világnézetiileg semlegesnek kell lennie, ezért nemcsak a vallásszabadságot szükséges garantálnia, hanem vallási közösségek között sem tehet különbséget a tekintetben, hogy melyiknek milyen egyházi státuszt ad. De így lesz például az első biztonságos országban járó menedékjogból globális szociális ellátáshoz való jog – mely végső soron a mai interpretáció szerint azt jelenti, hogy bárki, aki el szeretné hagyni a hazáját, az oda megy és akkor, amikor akar. Így lesz a női-férfi egyenjogúságból „genderforradalom”, ahol már nem pusztán a Jóisten által teremtett két nem létezik – „férfinak és nőnek teremtette őket”, mondja a Biblia –, hanem amennyit szeretnénk: aszexuális genderfluid, transz-szexuális vagy nonbinary is. Hiszen ki az, aki megmondhatná, meg merné mondani, hogy mindösszesen két nem létezik? A politikai korrektség nevében nem lehet ugyanis különbséget tenni vágyak között, ezért mindenki olyan gendert választ magának, amit szeretne.

De így lesz továbbá a női önrendelkezési jogból a korlátlan abortuszhoz való jog – „pro choice”, ahogy hívja az amerikai angol: mert az abortusz végül is a választás szabadságát jelenti. Így lesz az információhoz való jogból olyan, mindenek felett kikényszeríthető jog, hogy a nyilvánosság akár államtitokhoz, nemzetbiztonsági információhoz is hozzáférhessen – és meg kell mondom, hogy igen furcsa módon pontosan a liberális eszmerendszer által korábban fetisizált szólásszabadságból így lesz véleménydiktatúra. Hiszen, hogy ha azt feltételezzük, hogy akár a létező, akár

a kreált kisebbségi csoportok érzékenysége mindenek felett való, akkor értelemszerűen a szólásszabadságot nagyon szigorú keretek közé kell szorítanunk, nehogy valaki a mondataival megsértsen másokat.

Ez tehát az emberi jogi fundamentalizmus tájidegen kisemlősre hasonlító eszmei kontúrja. És azért káros, mert a szekularizált gondolkodás jegyében elvonja az emberi jogoknak a transzcendentális, szakrális, szó szoros értelemben vett „Isten adta” jellegét, és arra helyezi a hangsúlyt, hogy a mindennapi emberi vágyakat ki lehessen elégíteni, legyenek azok a bármennyire is abszurdak.

Mindennek, amit itt az előbb elmondtam, a politikai filozófiai leképződése az osztrák származású liberális gondolkodó, *Carl Popper* által kidolgozott „nyílt társadalom” eszmerendszere. Ez minden hierarchikus berendezkedést, mindenféle nemzetállami keretrendszert tagad, és azt vallja, hogy a nagybetűs Emberiség „fejlődésének” következő foka az, amikor beköszönt majd a totális egyenlőség, a ráció hatalma – és ha mindez nincs elérhető közelségben, akkor természetesen „társadalmi mérnökösödés” kell az áhított progresszió útjára lépni. Mesterségesen, például a jogi definíciók átkalibrálásával meg kell tehát változtatni a természetes viszonyokat, legyen szó akár a hagyományos nemi szerepekről, akár a nemzetekben történő gondolkodásmódról. Popper ugyanis azt mondja, hogy a „nemzet” mint olyan pusztán egy romantikus, utópikus álom – mondja ő, aki az Emberiség Világfalujának eljövételét kívánja! –, csak egy „reakciós mítosz”. Na az ilyesmikre gondolhatott a német alkotmányjogász és gondolkodó *Carl Schmitt*, mikor azt mondta, hogy „aki emberiséget emleget, az csalni akar”. Igaza volt.

A fentiekben vázolt gondolkodásmódok tértnyerésével párhuzamosan azonban zajlik a világban egy nem kevésbé lényeg folyamat, amit itt az előzőekben a politikai döntéshozatal kiszerve-

zéseként említettem. Ez lényegében arról szól, hogy a szuverén, legitimitással rendelkező nemzeti döntéshozó szintektől – nemzeti kormányok, parlamentek stb. – jellemzően szupracionális, tehát nemzetek feletti szervezetek megpróbálják elvonni az egyes döntési kompetenciákat. Itt számos esetről lehet beszélni: gazdaságpolitikai területen az IMF-ről, a Világbankról, társadalompolitikai ügyekben az ENSZ-ről, az ENSZ különböző szakosított szerveiről – például a Menekültügyi Főbiztosságról –, jogi területen például az Európa Tanácsról, a Velencei Bizottságról vagy az Emberi Jogok Európai Bíróságáról. Valamennyi esetben az látható, hogy – ha „direkt” eszközökkel nem megy, akkor – általában „puha” jogi eszközökkel, jogértelmezésekkel, ajánlásokkal először megteremtik a hivatkozható „alapokat”, majd azok megszilárdulása után „ajánlásait” mint kötelező normákat, számon kéri az egyes államokon. De ne legyünk szőgyellősek, ide érhető az Európai Unió is abban az értelemben, hogy ott nem igazán a döntéshozatal kiszervezéséről, de azzal hasonlatos dologról, súlyos hatáskör-túllépésekről lehet beszélni a nemzetállami szuverenitás rovására. Mindehhez persze „kapóra jön” a tisztán politikai jellegű ügyek eljogiasítása, jogi-technikai kérdésként történő feltüntetése – melyről az előbbieken szóltam.

Ugyanakkor – fentieket talán ismételve is – két eltérő, a szuverenitás-elvonásra használt metódust szükséges megkülönböztetni. Egyrészt az egyes említett szervezetek a szoft- vagy okos hatalomgyakorlás eszközeivel, ajánlásokkal, bírósági döntésekkel, ország-jelentésekkel megpróbálják befolyásolni a nemzetállami döntéshozók tevékenységét – természetesen hivatkozva különböző módon az előbbieken kifejtett politikai korrektség, emberi jogi fundamentalizmus és nyílt társadalom eszmerendszerére. A menekültjog (át)értelmezése, a vonatkozó Genfi Egyezmény feje tetejére állítása és kiforgatása minderre nagyon jellemző példa: abban ugyanis szó sincs arról, hogy egy több ezer kilométer távolságból érkező bangladesi migránsnak biztosítani kellene Magyarországon

egyáltalán a menekültügyi eljáráshoz történő hozzáférés lehetőségét. Az eredeti szöveg teljesen egyértelműen azon az alapon áll, hogy a menekültstátuszhoz egy üldözés vagy annak reális veszélye elől menekülő személynek a származási országához legközelebb eső, már biztonságos országban van joga, ideiglenesen tartózkodni – pontosan azért, hogy ha a konfliktus hazájában elül, akkor oda minél előbb visszatérhessen és újjáépíthesse azt. Ehhez az 1951-es egyezményhez azonban „lassú víz partot mos” jeligré meghirdetett értelmező-kommentáló munkájával az ENSZ, az emberi jogi bíróság, de az uniós bíróság is olyan jelentéstartalmat tulajdonított, melyet mára mindenki készpénznek vesz és „megdöbben”, ha egy ország kerítéssel akarja megvédeni magát az idegenekkel szemben – csakúgy egyébként, mint ahogy senki sem hagyja tárva-nyitva ajtaját vagy kertkapuját, akkor sem, ha istenfélő, keresztyén ember. A keresztyéni szeretetnek és szolidaritásnak is megvan ugyanis a rendje: először a családom, majd szűkebb környezetem, településem, majd a hazám, aztán Európa – és aztán mindenki más.

A másik metódus, amit kívánatos itt megemlíteni, az az egyes szupra- vagy transznacionális szervek – sokszor lopakodó jogalkotással súlyosított – hatáskör-elvonási „akciói”. Népszerű, bár téves közhiedelem, hogy a tagállamok az Európai Unióhoz történő csatlakozásukkor lemondtak szuverenitásukról vagy annak egy részéről – melynél fogva az Unió ezt és ezt megteheti, hiszen a tagállamokat „köti a szerződés”. Azonban ilyesmiről szó sincs és sosem volt szó. A korábbi, ideiglenes Alkotmányhoz hasonlóan az Alaptörvény is úgy fogalmaz, hogy „Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében (...) egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja”. Magyarország tehát szuverenitását vagy annak akár csak egy apró kis szeletkáját sem adta át soha az EU-nak. Lehetetlen is volna jogilag, hiszen az „EU nem ország”, pontosabban nem állam, nem rendelkezik egységes néppel, démosszal – melytől ugye a hatalom ered –, ennél fogva viszont szuverenitással sem.

Egy nem szuverén számára szuverenitást átruházni pedig igencsak nehézkes: „csupán” a szuverenitásból fakadó egyes hatáskörök átruházásáról van tehát szó, azzal az alapkövetelménnyel, hogy az Unió tiszteletben tartja a nemzeti alkotmányos identitásokat.

Mindennek ellenére azonban sok esetben azt látjuk, hogy egyes uniós szervek hatásköreiket kibővítendő, bizonyos, nehezen megfogható, ezért sokféleképpen értelmezhető alapelveket, mint jogállamiság, demokrácia, emberi jogok, elkezdenek kiterjesztően értelmezni – és ennek örve alatt újabb és újabb szakpolitikákat bevonni az EU kompetenciái közé. Nem csak az Unióra részint átruházott menekültügy és tisztán tagállami hatáskörben maradt bevándorlás-politika kapcsán van ez így, de adott esetben a szintén tagállami adópolitika terén is: itt sok esetben a „tiltott állami támogatás” elvére hivatkozva „nyúlnak bele” nemzeti szabályokba. Lényegében tehát egy bizonyos tekintetben valóban átruházott hatáskörökkel rendelkező uniós szervezet olyan nemzetállami ügyekbe avatkozik be sok esetben, vagy olyan ügyek miatt korholja a nemzetállami döntéshozót, mely hatásköröket a nemzetállam az Unióhoz való csatlakozásakor nem adta át. Tehát itt végső soron valójában a nemzetállami vagy tagállami alkotmányos identitásnak az aláásásáról vagy kiszervezéséről van szó nemzetek feletti szervezetek, bíróságok, testületek által és azokhoz. Mindehhez pedig a jogi instrumentum az emberi jogi fundamentalizmusra, illetve az arra visszavezethető alapelvekre – vagy ahogy mondják manapság, „európai sztenderdekre” – történő hivatkozás.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Sok dolgot említettem fentiekben, és joggal merül fel a kérdés: hogyan is érnek ezen folyamatok össze? Mi a kapcsolódási pont az emberi jogi fundamentalizmus, a politika eljogiasítása vagy a globális alkotmányosság között? Kérem, ne lepődjenek meg, ha az okfejtésben visszaköszönni látják-hallják itt *Pokol Béla* vagy *Varga*

Zs. András alkotmánybíráknak a gondolatait – ez nem a véletlen műve. Az ő gondolataikat szintetizálva a vázoltak egyik kapcsolódási pontja, hogy ezen folyamatok mögött jellemzően jogi, jogász testületek állnak. Összeír az emberi jogi fundamentalista gondolkodásmód és a döntéshozatal kiszervezése, amennyiben azt látjuk, hogy különböző akadémiai és tudományos testületek, egyetemi tanszékek, különböző bíróságok – például a Sólyom-féle aktivista Alkotmánybíróság korábban –, az előbb említett szupranacionális bíróságok Strasbourgban és Luxemburgban, illetve a mostanában sokat emlegetett jogvédő „civil szervezetek” megpróbálnak létrehozni egy olyan globális alkotmányos keretrendszert, amely felülírja a nemzeti alkotmányokat. Egymásra hivatkozva olyan értelmezést tulajdonítanak úgynevezett „semleges” nemzetközi vagy európai „sztenderdeknek”, amelyek végső soron önmagukba fordulna: hiszen ezeket a „semleges” értelmezéseket ők maguk, a progresszió „élharcosai” találják ki. Először tudományos folyóiratokban, ország-jelentésekben, jogszabály-kommentárokból megteremtik az értelmezési alapokat – persze még nem kötelező, csak „forrásértékű” jelleggel –, melyeket aztán a jogalkalmazó szervek különböző határozatokban döntéseiknél meghivatkoznak – és majd mint „joggyakorlatot” egy idő után a törvényalkotó is átvesz.

Klasszikus példa erre a „magyar” bangladesi migránsok esete Strasbourgban. Az emberi jogi bíróság előtt a Magyar Helsinki Bizottság volt a bangladesi migránsokat képviselő kvázi felperes, de a bíróság, mint szakvéleményt, szakértői anyagot szintén a Helsinki Bizottság által gyártott jelentéseket vette figyelembe. Tehát úgy nézett ki a strasbourgi bíróság eljárása, hogy egyrésztől felperesként ott volt a Helsinki Bizottság, másik oldalról pedig igazságügyi szakértőként szintén a Helsinki Bizottság! És az általuk Magyarországról írottak alapján adott helyt Magyarországgal szemben a strasbourgi bíróság első fokon a bangladesi migránsoknak. Mindezt nemzetközi eljárási alapelvekre hivatkozva, figyelmen kívül hagyva azonban a tényt, hogy ezen migránsok esetében valójában szóba sem jöhetne,

hogy menedékkérelmet nyújthassanak be Magyarországon, hiszen Banglades jó 8 000 kilométerre van a magyar határtól, tehát nyilvánvalóan nem hazánk volt esetükben az első biztonságos ország.

De ez csak egy példa arra, hogy jogértelmezéssel és a jogalkalmazással – tehát nem feltétlenül jogalkotással – hogyan hozzák létre a nemzetközi, globális alkotmányjogi filmréteget, amit aztán természetesen számon kérnek a különböző nemzetállami döntéshozókon, mondván, hogy az adott nemzetállam nem felel meg ezeknek az emberi jogi fundamentalizmusra épülő nemzetközi vagy európai standardoknak. Sokszor hall ugyanis a nagyérdemű a különböző uniós eljárásokban olyasmikről, mint „jogállamiság”, „demokrácia”, „emberi jogok” vagy „egyenlőség”. Ezek azonban olyan fogalmak, amelyet a megalkotói nyilvánvalóan a lehető legjobb szándékkal foglaltak bele a különböző dokumentumokba, de amelyeknek pontos, ezáltal sziklaszilárdan számonkérhető, jogi definíciója nincs – így viszont az emberi jogi fundamentalizmus nevében bármeddig és bárhogyan tágíthatóak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ha nagyon tömören össze akarjuk foglalni ezt az egész jelenséget, melyről eddig beszéltem, akkor azt láthatjuk véleményem szerint, hogy az emberi jogi fundamentalista gondolkodásmód gyökérforrása politikai filozófiai értelemben nyilvánvalóan valahol a felvilágosodás hajnalán, a liberális-progresszív eszmerendszerek szárba szökkenése környékén keresendő. Ennek a „néphatalomra” alapozott liberális eszmerendszernek eredetileg ugye az volt a célja, hogy felszabadítsa a tömegeket. Pontosabban, hogy a tömegek felszabadításának és a demokráciának a jelszavaival száműzze a morált, a transzcendenst mint felsőbb értéket az alkotmányos legitimitációs források közül, és a tömegek döntését állítsa be, mint egy alkotmányos rendszer egyedülként létező és elfogadható legitimitációs forrását. Az „apró” probléma pusztán az lett napja-

inkra, hogy kiderült: a mediatizált tömegdemokráciákban a korábban oly sokat hivatkozott nép, „az emberek”, akiknek emberi jogaik vannak, nem mindig osztják azokat a fennkölt progresszív elveket, amelyeket a döntéshozók – fogalmazzunk finoman úgy – elvárnának tőlünk. Pontosan ezért igyekeznek létrehozni az „új papság” egyféle „pótlegitimációs” forrásként a polkorrektséggel és a többség érdekeivel szemben mindig a kisebbségek érdekeit szem előtt tartó emberi jogi fundamentalizmussal megtámogatott globális alkotmányjogot. Hogy ha már száműzték a morált, száműzték az e világon túli vagy immateriális forrásokat az alkotmányos rendszerekből – melyekre „jó” és „rossz” megkülönböztetésének szándéka esetén hivatkozni lehetne –, azonban a „nép” nem teljesítette küldetését, esetleg még nem elég „érett” a demokráciára, akkor „kéznél legyen” a nemzetközi vagy európai sztenderdek kellőképpen elvont fogalomkészlete. Amire persze majd lehet hivatkozni olyan esetekben, amikor – akár demokratikus úton, de – „nem megfelelő” döntések születnek nemzeti szinten.

Bár fenti folyamatok összességében elég búskomor jövőképet festenek elénk, azok ellen – „gyáva népnek nincs hazája” – szükséges fellépni. Szükség van erre a mindennapi jogalkalmazás és jogalkotás, kormányzás során, és annál inkább szükség van erre a közbeszéd szintjén: szükséges lerántani a „rút sybaríta vázat” erről a gondolkodásmódról, mely az emberi jogok védelmének nevében semlegességet propagál, de valójában a liberális értékrendszert hirdeti „független, objektív” dogmaként. Én azt mondom, hogy a vágyak kielégítésére építő emberi jogi fundamentalizmus helyett inkább támaszkodjunk Madáchra, aki nem minden bibliai alap nélkül írja azt az Ember tragédiájában, hogy „az élet küzdelem s az ember célja e küzdés maga”.

Köszönöm, hogy meghallgattak – Isten áldja Önöket, Isten áldja Magyarországot!

Strommer Pál, levezető elnök:

Délelőtti utolsó előadónk Rétvári Bence a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi karán szerzett jogi diplomát 2003-ban. 2008-ban időközi választáson lett országgyűlési képviselő. 2010-től a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium államtitkára, 2014-től pedig az Emberi Erőforrások Minisztériumának parlamenti államtitkára. Államtitkár úr, kérem, fáradjon az emelvényre.

Törésvonalak az Európai Unió és hazánk között

Dr. Rétvári Bence
KDNP alelnök, államtitkár

Ha ilyen régóta, ilyen széles érdeklődés mellett zajlik egy rendezvény, és mindig van olyan aktuális téma, amelyről tudunk beszélni vagy előadásokat hallani, az mindig azt jelenti, hogy az egy nagyon jó rendezvénysorozat, amire bőven mutatkozik igény.

Az alapjogok és az emberi jogok kapcsán is elmondhatjuk – hiszen az emberi jogok inkább ennek az problémakörnek, ugyanannak a feladatkörnek a kicsit liberálisabb megnevezése és az emberi méltóság inkább a keresztény megnevezése –, hogy sokkal több mindenről szól az emberi méltóság, mint az emberi jogok. Ennek megközelítésében sokféle álláspont létezik. Ebben a körben, nem kell megmagyaráznom, hogy mi a különbség az eszmény és a bálvány között. Az eszmény egy olyan helyzet, olyan ideális állapot,

amit el szeretnénk érni, a bálvány viszont már valami oly mértékben vált valakinek a rögeszméjévé, hogy a lényegét nem is látja.

Aki a bálványt imádja, az valójában nem az istenséget keresi mögötte, hanem a földi megvalósulása – a formája, külseje, megjelenése, az, hogy aranyból vagy valamilyen nemes anyagból van-e, hogyan néz ki – fontosabbá válik, mint maga az eszme. Amikor eszményről beszélünk, akkor keressük mögötte azt a vezérlő eszményt, azt a felsőbbrendű gondolatot, amit követni szeretnénk, a bálványnál pedig csupán földi, megtapintható, megfogható, megízlelhető, megszagolható, látható valóságát tekintjük.

Az alapjogoknál is felmerül, hogy a kereszténység eszményéből a formális jogállamiságnak a bálványává vált. Nem volt más világrész az emberiség történetében, ahol az emberi méltóságnak, az emberi jogoknak olyan széleskörű rendszere alakult volna ki, mint a keresztény Európa. Ha nem lett volna kereszténység, ha nem lett volna keresztény európaiság, akkor emberi méltóságról sem beszélhetnénk. Az emberi méltóságot, az emberi jogokat abban az értelemben, ahogy ezt klasszikusan a mai modern korban értjük és gondoljuk, a keresztény kultúra, a keresztény vallásból eredő társadalmi berendezkedés adta a világnak, az emberiségnek. Ugyanakkor az elmúlt időszakban sokaknál látjuk, hogy ebből az eszményből bálványt csináltak.

Ezt a párhuzamot nem is én találtam ki, nem is akarnám magamnak vindikálni. Ez Varga Zs. András, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem dékánjának (ahol én is végeztem) könyvének a címe, amelyben arról ír, hogy ez a fajta jogállamiság egy embert szolgáló eszményből egy embertelen bálvánnyá kezd alakulni. Amikor kiüresítik a valódi tartalmát, amikor azt mondják, hogy csak a formális jogállami procedurális külső megjelenések számítanak és már nem az emberi méltóságot nézik, vagy nem az emberhez méltó életet, a minden ember iránti tiszteletet garantálják, hanem csak bizonyos külső jegyekben, egy-egy részlemben kapaszkodnak bele, amik nem az egészet jelentik és erre egy intézményrendszert hoznak létre.

Ismerős a strasbourgi bíróság, ahol olyasfajta döntések, ítéletek születnek, amelyek józan emberi ésszel fel nem foghatók. Bizony, a józan emberi ész egy kitétel a magyar Alaptörvényben is, hiszen abban is szerepel, hogy a bírósági döntéseket a józan emberi ész alapján kell meghozni. Amikor négy-öt évvel ezelőtt fogadtam a Velencei Bizottság egy delegációját, egy spanyol bíró nagyon hosszan elemezte, hogy ki kell irtani a magyar Alaptörvényből a józan emberi észre való hivatkozást, mert józan emberi ész alapján tilos ítéleteket hozni, csak és kizárólag a jog szabályait kell figyelembe venni, mert ha a józan emberi észet előírjuk feltételként, az meg fogja zavarni a bírókat.

Úgy látom, mi itt ugyanúgy gondoljuk, hogy a józan emberi észtól mennyire lehet eltávolodni. Amerikában talán éppen ezért volt fontos az esküdtszék bevezetése, amelyet mi elsősorban csak amerikai filmekben szoktunk látni és az 1948-49-es forradalom és szabadságharc során a követelésekben is ezért szerepelt ez az igény. De az Egyesült Államokban sok esetben a bírókat és az ügyészeket is választják, pontosan azért, hogy a szolgáltatás, az alapjogoknak a védelme ne távolodjon el az emberek józan gondolkodásától.

Van a jurisztokrácia, ami a maga belső gondolkodásában valamit elképzelt az alapjogokról, és vannak azok az emberek, akik élik az életüket és valahogy megpróbálnak alkalmazkodni. Ha nem a természetes emberi értelemről indul ki, akkor ez egy bálvány, ami nem az embereket és nem a közjót szolgálja, hanem egy szűk körnek a kiváltságosságát fogja alátámasztani, hiszen rengeteg pénzt lehet ebből keresni. Onnantól az emberek nem értik, hogy miről szólnak a szabályok, ami csak a korrupciónak és az ügyvédeknek jó. Ez a társadalom szempontjából rendkívül káros, viszont látjuk, hogy erre vannak törekvési kísérletek. Láthatjuk, hogy akár a még senki által nem látott két bangladesi bevándorló után is magukat jogvédőnek mondó szervezetek több milliós perköltségeket tudnak zsebre vágni, majd amikor a kártérítést el akarják küldeni az illető két embernek, azt sem tudjuk, hogy melyik országban

vannak, vagy, hogy néznek ki, hol élnek, hol mozogtak az elmúlt időszakban.

A mi hozzáállásunk természetjogi: minden jogintézmény mögött a közjót is keressük. A másik álláspont, amelyet a magukat liberálisan gondolkodónak vallók sokszor állítanak, hogy csak a tételes szöveg számít, csak a betű számít, hogy a betű mögött mi az értelem, az lényegtelen, a betűbe próbáljunk meg kapaszkodni és a betű alapján érzünk el valamit. Ha ezt így nézzük, akkor pontosan a lényegét veszíthetjük el. Ez egy nagyon nagy csapdahelyzet sokak számára, hiszen sokszor hangzik el, hogy egyik vagy másik társadalmi probléma kapcsán, mint például a felzárkózási probléma, a korrupció, a jogszabályok betartása, vagy a nyomozó hatóságok megerősítése, azt mondják, hogy hozzunk létre egy hivatalt. És ha erre lesz egy hivatal, akkor ez a probléma megoldódik. Ők a formális jogállamban, a jogállami intézményrendszerben hisznek. Ennek vannak jogi alapjai, az Alkotmány Bíróság és más szervezetek ilyen találmányok voltak.

Önmagában semmilyen hivatal nem tud megoldani olyan társadalmi problémákat, amelyeknek valóságos jogi alapja is van. Ha a társadalomnak nincs egy alapvető erkölcsisége, hogy azért nem veszi el a másét, mert tudja, hogy az nem az övé, ha nem belső morális meggyőződésből fakad a másik tulajdonának a tisztelete, hanem csak abból, hogy tudja, ha elvenné, akkor két és fél évre ítélnék, és azt nem szeretné, mert rossz a börtönkoszt, mert nincs ott jó konditerem meg kábel tévé, az nem a jövő útja. Ha csak egy költség-haszon elemzést végzek, hogy ha kifosztom a szomszéd házáat, akkor az öt év, ha spórolok arra a lapos tévére, az csak másfél év, akkor inkább spórolok rá és nem elveszem a másét. Ilyen abszurd helyzetet jelenthet, ha a jog mögött az erkölcsöt, az emberi méltóságot, az alapot, a valódi célt nem tartjuk szem előtt. Éppen ezért amikor alapjogról beszélünk, akkor az nyilván egy közös erkölcsiségen kell, hogy alapuljon.

Ha olyan kultúrák kerülnek közös mezőbe, olyan kultúrák találkoznak, ahol ezek a mögöttes erkölcsi tartalmak teljesen mások –

nem azt mondom, hogy jobbak vagy rosszabbak, csak teljesen mások, és nem is tudja felfogni a másiknak a gondolkodását –, akkor ennek a formális jognak az eszközei, a formális szabályozások teljes mértékben csődöt mondanak, mert a másik nem ugyanúgy gondolkodik az emberi méltóságról. A legaktuálisabb emberi probléma a bevándorlás kapcsán, hogy két kultúra, két társadalomszemlélet találkozik. Az egyik az államot területi alapon képzelel el, a másik úgy definiálja, hogy az az én államom része, ahol az imát az én állam- és egyházfőm nevében hirdetik ki. Ezekben az esetekben teljesen mindegy, hogy az a terület egy másik ország – mint ahogy jó pár évtizeddel ezelőtt Észak-Afrika egyes térségeiről a franciák úgy gondolták, hogy az francia gyarmat. Hogyha ott az imám nevében hirdetik ki az imát, akkor mi ezt az ottomán birodalom részének tartjuk. Formális keretek között felfoghatatlan. Az egyik személyekből, személyek vallási meggyőződésének a meghívójából indul ki, illetve területi alapon, hogy hol van az én katonám, hol szedem be az adót. A másik meg, hogy próbálsz tőlem katonát, adót beszédni, már ha tudsz, de ettől függetlenül én magamat egy másik főhatalom részének tekintem. Ebben a kulturális találkozásban teljes mértékben felfoghatatlan alapjogokról, emberi méltóságról, demokráciáról, többségi szavazásról beszélni. Amikor 2017 januárjában Irakban jártam, az ottani keresztény közösségek megsegítése céljából, érdeklődtem a helyi politikai viszonyok iránt, és elmondták, az, hogy ott egy-egy törzsön vagy csoporton belül több irányba szavazzon valaki, elképzelhetetlen. Amit a törzs vezetője mond, mindenki abba az irányba szavaz. A mi alapjogokra, egyéni döntésekre épülő demokratikus felfogásunk számára felfoghatatlan, hogy ennyire közösségi módon szerveződik a társadalom, nem is állam, hanem inkább családi vagy régebben törzsi szinten.

Ezért nem lehet tehát Európát értelmezni a keresztény gyökerei nélkül. Ha valaki csak a formális jogállamiságot, vagy Európában csak a tételes jogszabályokat veszi figyelembe, és nem nézi mögötte az emberi méltóságot, akkor az előbb-utóbb össze fog csuklani, a tartalom kimegy belőle és olyan lesz, mint az üres lufi vagy

a kártyavár. Ha a kártyavárban nincs valami stabilizáló, ha a lufiban nincs valami tartalom, akkor bizony azt egy könnyed mozdulattal ki lehet lyukasztani, nem marad belőle semmi, és maga alá temeti azt, aki építette. Akik letagadják a keresztény kultúrát, és úgy gondolják, ha kivonják onnan, azt mások nem érzik sértőnek, rendkívüli módon tévúton járnak, és ezt nem tehetik meg, mert akkor az egész jogrendszerünk, az emberi méltósági, emberi jogi rendszerünk a lényegét veszti és előbb-utóbb össze is omlik.

Sokan mondják, hogy azokkal szemben, akik például ide Európa kapujához érkeznek, az a helyes álláspont, hogy nekik csak jogaik vannak és kötelezettségeik nincsenek, míg az ittlevőknek inkább csak kötelezettségeik vannak, de ők a saját jogaikra nem hivatkozhatnak. Hosszú távon egy olyan rendszer sem volt fenntartható és bízunk benne, hogy a jövőben sem lesz fenntartható, ahol az egyik félnek csak jogai vannak, a másiknak pedig csak kötelezettségei, de ők a saját jogaikra nem hivatkozhatnak.

Ugyanakkor, valóban, a II. világháború után sok országban alakult ki egyfajta áldozati kultúra – és a politikai rendszernek is a részévé vált –, hogy áldozati csoportok versengenek egymással. Ki-ki azért, mert úgy érzi, hogy a többiektől valamiféle eltérő tulajdonsággal rendelkezik és a többséghez képest kisebbségben van, már rögtön áldozat. Ezért a szabályozásba pozitív diszkriminációs rendszert kell beépíteni és attól kezdve, ha valaki áldozat, a státusza miatt nem követhet el hibát, nem lehet bűnös. Ez igazságtalan. Nyilvánvalóan minden embert egyenlő mércével kell mérni, és természetesen, ha valaki valódi áldozat, segíteni kell. De ez nem jelenti azt, hogy ha valaki egy esetben áldozat, akkor más tekintetben, más élethelyzetben maga nem követhet el hibát, vagy nem lehet felelősségre vonni. Ez a fajta áldozati versengés, áldozati kultúra nem a társadalom egységét szolgálja, hanem inkább a különböző csoportok egymással való szembefordítását, és ez semmiképpen nem lehet hosszú távon semmilyen társadalom alapja – az európai társadalmaké sem, hiszen egységes európai társadalomról nem beszélhetünk.

Ha már ez az egységes európai társadalom kérdése felmerült, ismerjük Észak és Dél harcát az Amerikai Egyesült Államok történetéből. Aki olvasta vagy látta az *Elfújta a szél* című történetet, az az érzelmi részével is vagy tudott azonosulni, vagy nem. Az Amerikai Egyesült Államokban, az ottani polgároknak volt akkora politikai identitás, hogy ők tudtak az Amerikai Egyesült Államokért harcolni, ki-ki a maga felfogásában kicsit másként, mint a másik égtáj szerinti állampolgárok, de mindenki Amerikáért küzdött, hiszen volt egy egységes identitásuk.

Ha Európát nézzük, a nemzetállamok szintjén ez megvalósult, nemcsak olyan szomorú aktualitásokból, mint egy belső ellentét, hanem itt is megvalósult a nemzeti identitás. De hasonló módon, van-e akkora, olyan erős európai identitás, amely az Európai Unió védelmében valakit hasonló áldozatvállalásnak akárcsak a gondolatára tud ösztökélni? Valószínűleg nincs. Arra viszont van, hogy valakit a nemzeti gondolkodás kapcsán átgondolásra bírasson. Más tehát az az identitás, amit Unió szinten él meg valaki, és más az, amit nemzetállami szinten. Aki ezt eltagadja, az nyilván a valós világot tagadja el. A mi hozzáállásunk az aktuális nagy európai kérdésekhez és az élet dolgaihoz is az, hogy nem indulhatunk ki másból, mint a valóságból. Aki nem a valóságból indul ki, hanem bálványokat állít maga elé, vagy – nem a teológiai értelemben mondom – olyasfajta dogmákat dolgoz ki, amelyek néha teljesen elszakadnak a valóságtól és az emberek gondolkodásától, szerintünk az nagyon tévúton jár. Nem ezeknek a politikai vezetőknél kell a képére formálni az embereket, hanem – néppárti politizálásnak mondjuk, ez mintegy a hozzáállást jelenti – a valóságból, az emberek véleményéből, az emberek természetes igényeiből kell kiindulni.

A bevándorlási krízisben az egyik legjobban tetten érhető magatartás, amikor az ember a természetes, akár a saját kultúráját, a saját közbiztonságát, a saját munkáját megvédő szemléletből indul ki és mindemellett fontosnak tartja azt is, hogy segítségére legyen azoknak az embereknek, akik valóban a gazdagabb nyugati álla-

mok humanitárius vagy karitatív segítségre szorulnak. Már 500 évvel ezelőtt megfogalmazták, hogy a szegény embereknek a kenyere megvan, ott található a gazdag emberek asztalánál, csak a gazdagok asztaláról oda kellene juttatni a szegényekére, hogy ők is meg tudják enni.

Amikor nyugati államok gyarmatosítottak olyan területek, ahol gazdagon voltak ásványkincsek, de a helyiek hadiereje csekély volt ahhoz, hogy ezeket megvédjék, akkor erre valószínűleg nem gondoltak, csak a saját asztaluk kenyérfelhalmozására törekedtek. Hogy ez milyen igazságtalanságokat szül, arra, ott, akkor kevesen gondoltak.

Ha visszagondolunk ezeknek a közösségeknek a sorsára, azt mondhatjuk, ha van emberi méltóság, talán van valamelyest nemzeti méltóság is. A nemzeti méltóságot szuverenitásnak mondjuk, hogy ki-ki döntse el a maga sorsát, a saját nemzete kérdéséről maga hozzon döntést. És ha már említettem azokat az embereket, azokat a csoportokat, akik segítségre szorulnak, meg kell, hogy említsem, hogy Magyarország meghirdette a *Hungary Helps* programot, azaz Magyarország segít. Ez egy okos segítségprogram, aminek az a lényege, nem a bajt hozzuk ide, hanem a segítséget visszük oda. Ezért döntött arról Magyarország, majdnem egy évvel ezelőtt, hogy többféle újjáépítési vagy közösségi szervezési munkában segít.

Amikor én magam is találkoztam több olyan vezetővel, akik a székhelyükön vagy a városokban még tudtak tevékenykedni, egyértelművé tették, hogy nem kérnek abban segítséget, hogy a közösségük tagjait Európába utaztassák. Mindenkitől megkérdeztem, mindenki visszautasította. Azt mondták, hogy olyan segítséget kérnek inkább, hogy a fiataloknak legyen iskolája, legyen oktatás. Mert ha a fiatalok éveken keresztül nem járnak iskolába, elszoknak a tanulástól, akkor elkallódhatnak, radikalizálódhatnak. Ezért volt az első segítség, amit Magyarország nyújtott, az erbilí iskolaépítés. Mi 120 millió forinttal, a katolikus egyház pedig 80 millió forinttal járult hozzá. A másik segítség, amit

kértek, hogy meglegyen a remény, hogy visszaköltözhesse nek a szülőföldjükre. Ez csak akkor valósulhat meg, ha ott a házaik épiségben vannak. A híradásokban is láthatták, hogy ebben a térségben megjelölik a keresztények házait, nemcsak azért, hogy megszégyenítsék őket, hanem azért is, hogy tudják, arra a házra a jognak a védelme nem terjed ki. Ha onnan elvisznek valamit, ha azt felgyújtják, ha ott erőszakot követnek el, azt nem fogják megbüntetni. Ha kereszténynek a házával teszik ezt, a muzulmánok törvényei nem védik meg az ott élőket. Ezért fontos, hogy visszaadjuk az embereknek a hitet és újra emberhez méltó körülményeket tudjunk teremteni.

Éppen ezért Magyarország kormánya úgy döntött, hogy 580 millió forinttal járul hozzá Telskuf városnak az újjáépítéséhez. Ott teljesen mások az építési költségek és az építési viszonyok, de bízunk benne, hogy több mint 1300 embernek sikerül ezzel a lakhatását megoldani és egy olyan település, amely teljes mértékben keresztény volt, most pedig teljesen üres, újra be tud népesülni az eredeti lakóival. A program segítségével azt is meg tudjuk mutatni, hogy jóval hatékonyabban lehet a forrásokat felhasználni és segíteni a rászorulóknak visszajutni a saját szülőföldjére. Ugyanígy fontos volt az ottaniak kérése alapján az egészségügyi ellátásban való hozzájárulás is. Itt többféle módozat indult már el, de a kormány egyik fontos döntése volt, hogy az ottani Szent József kórháznak félévnyi gyógyszerkészletét garantálja fél millió euróból, hogy ott tudjanak gyógyítani.

De erre nem csak ott kerülhet sor, hanem itt Magyarországon is. Két asszony a koptok elleni robbantásos támadás után például a Honvédkórházban gyógyult, és itt tudott újra lábra állni. Fontos volt az is, hogy különböző katolikus és szír ortodox egyházi vezetők látogatása után egymillió euró humanitárius segítségnyújtást biztosítottunk az ő munkahelyteremtő programjaikhoz. Úgy gondoljuk, hogy ez egy okos segítség.

Számunkra a mi keresztény kultúránk, keresztény hitünk, a keresztény alapokon nyugvó jogrendünk fontos, éppen ezért nem

cserélnénk fel valami másra egyik napról a másikra, ezért azt meg szeretnénk védeni. Nincs az agyunk, a fejünk helyén kő, mondhatnánk így is, de a szívünk helyén sincs kő, ezért segítséget is szeretnénk nyújtani azoknak az embereknek, akiknek leginkább ott helyben, a saját hazájukban van erre szükségük. Bízunk benne, hogy egyre többen fogják ezt így gondolni. Látjuk, hogy inkább a Kelet-európai országok azok, akikben ez a fajta reflex megvan.

Talán Önök is olvasták, hogy a Nyugat-európai államok vezetőinek, illetve az Európai Bizottság elnökének hány gyermeke van és hogy mennyi van a V4 országok miniszterelnökeinek. Nyilván van közöttük olyan, mint *Theresa May*, a brit miniszterelnök asszony, aki szeretett volna gyereket, de neki nem lehetett, és sokan vannak, akiknek a szándékuk nem volt meg erre. Az Európai Bizottságot, Franciaországot és Olaszországot is ilyen ember vezeti. Ez megmagyarázza azt, hogy ki az, aki abban hisz, hogy az európai családokra lehet Európa jövőjét alapozni és az európai családok fogják Európát továbbvinni, és ki az, aki úgy gondolja, hogy a gyerekek helyett könnyebb betelepíteni inkább több ezer km-ről embereket. Ők igazából a szülőföldjükön tudnának jól boldogulni, itt pedig 98 százalékuk munkanélküli, hiszen az elmúlt években Németországba érkező illegális bevándorlók közül 2% tudott elhelyezkedni, a többiek esetében nem is tudjuk, hogy pontosan mi történik velük, ami sem a közbiztonságnak sem a terrorizmus helyzetének nem használ.

A mi feladatunk tehát a bálvány helyett meglátni az eszményt, nem félni attól, hogy minden jogi eszközt, minden emberi jogot, emberi méltóságot összetevő elemet úgy tekintsünk, mint aminek egy hosszabb távú célja van. Számunkra ennek az az alapja, hogy mi a Jóisten által teremtettek, a képmásai vagyunk, és ez adja az emberi méltóságunkat. Hiszen mindenki tudja, hogy ő a Jóisten képmása, egyikünk sem áll hozzá közelebb, egyikünk sem áll tőle távolabb születéskor a teremtettségben. Mások ezt más okból is levezethetik, de az emberi méltóság ettől függetlenül számunkra egy okkal létrejött jogi fogalom és nyilván célja

is van. A mi feladatunk, keresztény civil szervezetek vezetőinek, keresztény embereknek az, hogy minden formális jogi intézmény mögött megmutassuk a tartalmat és mindegyiknél mondjuk el azt az eszményiséget, ami ez alapján létrejött. És, ha esetleg ennek az ellenkezője látszódik, és valamilyen jogi intézmény az emberek szolgálatára jött létre, de azt az emberek ellenére használják, és a törvények betartói hátrányosabb helyzetbe kerülnek mint a törvények megszegői – hiszen ez egy soha el nem fogadható helyzet –, akkor viszont fel kell emelnünk a szavunkat, mert egységben látjuk az embert is, egységben látjuk a világot is, ezért tudjuk ezeket a kifordult helyzeteket sokkal inkább felismerni, és azoktól mindnyájunkat megóvni.

Nagyon szépen köszönöm, hogy meghallgattak.

Strommer Pál, levezető elnök:

Szünet utáni első előadónk már kapott szót ugyanebben a körben. Frivaldszky Edit az Emberi Méltóság Központ igazgatója számos magyar és nemzetközi civil szervezet kezdeményezés mentora. Igazgató asszony, öné a szó.

A családhoz köthető jogok

Frivaldszky Edit
Emberi Méltóság Központ igazgatója

Köszönöm szépen. Egy rövid bemutatkozás után kezdeném az előadásomat. Frivaldszky Edit vagyok, az Emberi Méltóság Központ igazgatója és az Együtt az Életért Egyesület elnöke. Férjemmel három lányunk van, Tatán élünk. Tíz évvel ezelőtt megalapítottuk az Együtt az Életért Egyesületet, amelyben krízisbe jutott kismamáknak segítünk, majd három évvel ezelőtt az Emberi Méltóság Központot, amelyen keresztül társadalmi szinten szólítjuk meg a házassággal, a családdal és az emberi étellel kapcsolatos kérdéseket. Így próbálunk mind az egyén, mind a társadalom szintjén segíteni a születendő gyermekeknek, házaspároknak és családoknak. Az előadásomat egy helyzetkép felvázolásával kezdeném. A témám ma a családhoz köthető jogok. Az egyik sokat vitatott téma ma a nemzetközi fórumokon a „család különböző

formái” . A család különböző formái egy olyan meglepetéscsomag, egy olyan kifejezés, aminek az elfogadása azért veszélyes, mert később könnyűszerrel feltölthető mindenféle formációval. Röviden: többek között ezen keresztül is szeretné az LMBT (a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű) csoport a nemzetközi dokumentációkon keresztül minden országban elfogadtatni az azonos neműek házasságát és örökbefogadási lehetőségét. Erre mindjárt jobban kitérek, de ma délelőtt már hallottunk is erről a jelenségről.

Nézzük meg, hogyan szoktunk beszélni a családról. Milyen a társadalom és az ország vezetőinek családképe. Mennyire közelít ahhoz, ami hosszútávon tartható? Mennyire látjuk a fogyasztót, a háztartást és mennyire a családot, mint közösséget döntéseinkben, amikor a családról beszélünk? Elmondhatjuk, hogy minél erősebbek a kapcsolatok a családban, annál kevesebb állami segítségre van szüksége. Egy barátunk Afrikában a dzsungel közepén, Kamerunban dolgozik egy kórházban, amit annak idején a Fokolár mozgalom hozott létre. Ebben az országban nagyjából 40%-os a munkanélküliség aránya, közvilágítás szinte nincs is, és a közbiztonság sem igazán jó. Elmondása szerint mindezek ellenére háromszor annyit keres a dzsungel közepén épített kórházban, mint a magyar orvostársai, akikkel együtt végzett az orvosi egyetemen. Hogyan lehet ez? Ha megnézzük, az afrikai család legalább harminc-negyven fő. Ebből két-három ember jól keres és ők segítenek, ha baj van. Nem mindenben tökéletes ez a rendszer sem, de egy erős háló veszi körül a családtagokat, nem úgy, mint az európai társadalmakban. Ez a háló megtartja az embert szükség esetén. Ezzel szemben Európában magas a válások száma, alacsony a gyermekvállalási kedv. Eltűnnek a nagynénik, nagybácsik, testvérek, unokatestvérek és egyedül marad az ember. Azt a hálót, amit a család biztosít Afrikában, azt Európában átvette az állam és próbálja több-kevesebb sikerrel helyettesíteni. Az államra bízunk a gyerekeink születését és oktatását. De ne felejtjük el, hogy mi, a szüleik vagyunk a gyermekünk első számú nevelői.

Ezzel a jogunkkal élnünk kell. Az állami ellátó rendszer gondoskodik rólunk, amikor betegek vagyunk. A kórházakban születünk és halunk meg. Kiveszöben van a társadalomból ez a természeti valóság. Elszakadunk a természettől és Isten helyett az embert helyezzük a középpontba. Részben e miatt olyan jelenségeket tapasztalunk, amelyeket eddig még ilyen mértékben nem láttunk. A társadalom alapja rendül meg, egyre több a válás, a gyermeküket külön nevelő szülők, a gyermek életéből hiányzó apák és anyák. Előtérbe kerül a homoszexuális életstílus. Ne feledkezzünk meg arról, hogy senki sem tehet arról, hogy homoszexuális érzései vannak. Ugyanakkor nem lehet jogilag egyenlőségjelet tenni az azonos neműek és az ellentétes neműek kapcsolata között. A homoszexuális kapcsolatok legalizálása és az azonos neműek örökbefogadási lehetősége után a poligámia legalizálása következik. Erre példa Svédország, ahol parlamenti beadványban kérik már, hogy ne csak nem-független, hanem szám független is legyen a házasság. Azaz többen is lehessenek legálisan a kapcsolatban, ne csak ketten.

Mi a házasság? A házasság egy intézmény. Nemcsak egy érzés, nemcsak kapcsolat, hanem intézményesített forma, ami a család alapja. Az alap, amelyet az állam véd. A család pedig a társadalom alapja. Ha meggyengül a család, meggyengül a társadalom is. De hogyan valósul meg a homoszexuális viselkedést ünneplő társadalom? Nézzük meg a Yogyakarta Alapelveket, ami az LMBT közösség egyik fő fegyvere. Egyik példája azon dokumentumoknak, amiről már korábban hallottunk. Ebben szeretnék kötelezni az országokat a kapcsolatok különböző formáinak a legalizálására és ezt próbálják hivatkozási alapként használni nemzetközi és Uniós dokumentumokban. Az alapelvek a gender eszme útmutatója. Meghatározzák, hogy mit jelent a szexuális irányultság és a nemi identitás. Elválasztják a szexualitást a férfi és nő házassági kötelékétől és az utódnemzéstől. Egyben megszüntetik a kétpólusú nemi identitást, és céljuk a melegházasságok és örökbefogadások engedélyezése. A 24. alapelv például a

családalapítási jogról szól. Ebben kijelentik, idézem: „szexuális jogoktól vagy irányultságtól, nemi identitástól függetlenül mindenkinek joga van a családalapításhoz. A családnak különböző formái vannak. Egyetlen család sem szenvedhet hátrányos megkülönböztetést bármely családtagja nemi irányultsága vagy nemi identitása miatt. Az államok megtesznek minden szükséges jogalkotási, közigazgatási és egyéb intézkedést, hogy szexuális irányultságon vagy nemi identitáson alapuló hátrányos megkülönböztetéstől mentesen biztosítsák a családalapításhoz való jogot, ideértve az örökbefogadás vagy mesterséges megtermékenyítést, beleértve az idegen donortól származó spermával való megtermékenyítés útján történő családalapítást”. Ez, mint látjuk, megágyazza a béranyaság intézményesítését. Szeretném itt kiemelni, hogy a béranyaság kérdése egy olyan pont, amiben egyetértünk azokkal, akik nem feltétlenül vannak a mi oldalunkon a többi kérdésben, itt a feministákra gondolok. Egy olyan közös pont, amire építhetünk, és ami kapcsolatot jelent.

Ezeket a jogi lépéseket tapasztalhatjuk az országokban és nemzetközi szinten, vagy felülről érkező nyomásként a nemzetközi szervezetektől a különböző országokra. Ebben az Európai Unió is élen jár. Az Európai Bizottság alelnöke, **Frans Timmermans**, az ILGA Europe, a legnagyobb melegszerződés gálaestjén jelentette ki, idézem: „Hiszem, hogy a bizottságnak lépéseket kell tennie, hogy az EU tagállamok fenntartás nélkül elfogadják az azonos neműek házasságát más házasságokhoz hasonlóan”.

Egy másik példa. Két évvel ezelőtt az ENSZ New Yorki székházában készítettem ezt a képet egy LMBT eseményen, melyet a holland kormány támogatott. Az akkori holland oktatási miniszter előadásának háttérképe volt ez, amire ráírták, kormánypolitikák jó gyakorlata.

Az emberek nem nézik jó szemmel, ha a fejük fölött hoznak ilyen döntéseket. Több országban, mint Franciaország, Olaszország vagy Spanyolország utcára vonultak, hogy tiltakozzanak ezen intézkedések ellen, vagy népszavazásokon keresztül erősí-

tették meg – akár az alkotmány szintjén – az egy nő és egy férfi közötti házasság definícióját. Írorszában az LMBT közösség kezdeményezett népszavazást, ahol az azonos neműek házasságát erősítették meg. Nemrégiben zárult az AnyaApaGyerekek európai polgári kezdeményezés, amely a házasság és a család védelmét tűzte a zászlajára. Láthatjuk, hogy többféle módon reagálnak a tömegek azokra a változásokra, melyek a házasság intézményét kezdik ki.

Így tudnám jellemezni a felülről érkező nyomást, de alulról a mindennapi életünkben is hat ránk a meleg mozgalom. 1989-ben **Kirk és Madsen** megírta a Bál után című könyvét, a „'90-es években hogyan győzi le Amerika a melegekkel szembeni félelmét és gyűlöletét” alcímmel. Ebben összefoglalják, hogy mit kell ahhoz tenni, hogy a társadalom átformálódjon. Ezek a pontok a következők: Kendőzzük el a homoszexuális szokásokat, mert ellenérzést válthat ki az emberekben. Mutassuk be a homoszexuálisak áldozatként, akik védelemre szorulnak. Fessünk a médiában pozitív képet a homoszexuálisokról. Szívárog-tassunk a társadalomba homoszexuális üzeneteket. Érzelmeken keresztül tervezett pszichológiai propagandával érvük el, hogy az emberek azt higgyék, hogy a melegség jó dolog. Nemzetközi intézményekbe is beépülve, azokon keresztül is finanszírozzuk a mozgalmat, mint pl. az ENSZ és az EU. Erősítsük a médiabefolyást, próbapereket indítsunk, demonstrációt tartssunk a célok beépítésével, az oktatást tartva szem előtt. Ha körülnézünk a mindennapjainkban, láthatjuk ezek megvalósulását. Erre példa az a mese is, amiben elindul a két királyfi megmenteni a királylányt. Útközben viszont egymásba szeretnek, és úgy döntenek, lemondanak a királylányról és inkább boldogan élnek, míg meg nem halnak.

A mesének lehet, hogy vége van, de a feladataink sorának korántsem. Lépésről lépésre változtathatunk az eddig kialakult helyzeten és ebben nagy segítségünkre lehet például a jövő héten Budapesten megrendezésre kerülő találkozó.

A Budapest Family Summit, ami magába foglalja a budapesti demográfiai fórumot a családok világtalálkozóját, ami egy olyan évente rendezett konferencia, ami engem is elindított ezen az úton. Szombaton párhuzamosan lesz az Egy Közülünk találkozó, amely az életvédelmi aláírásgyűjtésre emlékeztet minket, amire talán önök is emlékeznek és részt vettek benne. Jövő héten tehát itt Budapesten készíthetjük fel magunkat azokra a feladatokra, amelyek az Európában kialakult helyzet megkíván tőlünk. Jöjjenek Önök is, ha idejük engedi, hogy minél többen felkészülten szólalhassunk fel a gyermekek és a családok mellett.

A visegrádi országok összefogásával kapcsolatban elmondom még, mert erről korábban is szó volt, hogy június 25-én a Katolikus Társadalmi Napokon Győrben ehhez a programhoz kapcsolóan lesz egy nemzetközi konferencia, ahol egy rövid képzést is tartunk azoknak az országoknak, akik körülöttünk vannak és el tudnak jönni erre a programra a család védelme érdekében.

Még valamit szeretnék itt a végén elmondani. Egy kiadványt találnak odakint „Mi lesz veled, európai család?” címmel. Ez egy nagyon jó kiadvány, amely összefoglalja nagyjából azt, amit mondtam részletesen, több kérdésre választ adhat, hogyha bele-nézünk, olvassuk, nagyon fontos.

Köszönöm a figyelmet.

Strommer Pál, a fórum levezető elnöke

Köszönöm szépen. Van olyan szülész-nőgyógyász ismerősöm, akinek rendkívül hányattatott életpályája, orvosi karrierje volt, mert már pályája elején kijelentette, hogy nem kíván abortuszt végezni. Ezért aztán szülészeti osztályról szülészeti osztályra, kórházból kórházba vitte az útja. Most Velkey Györgyöt, gyermekgyógyászt, a Bethesda Gyermekkórház főigazgatóját, a Magyar Kórházszövetség elnökhelyettesét kérem arra, tartsa meg előadását az élethez való jogról, abortuszmentes szülészetről, természetes szülésről és paraszolvenciáról.

Az élethez való jog

Dr. Velkey György
igazgató, Bethesda Gyermekkórház

Tisztelt Konferencia! Talán már a felvezető után megfogalmazódott a kérdés néhányukban, hogy kerül a csizma az asztalra? Hogy kerül egy gyermekgyógyász közel az abortuszkérdéshez? Én más perspektívából fogok beszélni, mint az előbbi előadó. Nála nagy világtrendekről volt szó. Én az egész kérdést a mikrokörnyezetből, a mi kis kórházunkból indítom, hogy aztán eljussak ahhoz, ami mindannyiunkat foglalkoztat. Médiahír – biztos mindenki ismeri, vagy a legtöbben, akik figyelnek, hallhatták –, hogy a Bethesda Gyermekkórházban egy új szülészeti osztályt tervezünk létrehozni. Egy gyermekkórházban a szülészet talán nagyon újszerűen hat, annak ellenére, hogy a világban egyre több helyen jön létre az anya-gyermek egységet hangsúlyozó intézményi

struktúra. Szakmailag is jó, ha közel kerülnek egymáshoz a szülészetek és az újszülött osztályok, majd az ezekből továbbfejlődő, a gyerekek ellátására szerveződött gyermekosztályok. Mi a Bethesda Gyermekkorházban szorosan együttműködő, erős hálózatban, úgy is mondhatjuk, hogy egy alternatív kórházrendszerben dolgozunk együtt a katolikus szerzetesrendek által üzemeltetett Budapesti Szent Ferenc Kórházzal és Irgalmasrendi Kórházzal, valamint a MAZSIHISZ Szeretetkórházával. Ez a négy egyházi kórház egymást segítve, sajátos szemlélettel igyekszik jelen lenni a magyar egészségügyben. Az újszülött kortól az aggastyánkorig, a legtöbb aktív és rehabilitációs ellátást nyújtani tudjuk. A legfontosabb szakágak közül éppen egyedül a szülészet-nőgyógyászat hiányzik. Mindannyian értjük és tudjuk, hogy a szülészetek körül olyan, az étellel kapcsolatos kérdések fogalmazódnak meg, mint akár a demográfia kérdések, de sokféle, az életvédelemmel összefüggő kérdés is, amelyekhez az egyházaknak, és így az egyházi kórházaknak is van köze.

A mi kis kórházunk a napokban ünnepli újjáalakulásának 25. évfordulóját. Az elmúlt 25 évben lényegében több mint kétszerese lett a forgalmunk. Ez azt jelenti, hogy a „bethesdás” szemléletnek és gyógyításnak – a csökkenő gyerekszám mellett is – a mi szakmánkban nagy a népszerűsége. Igen sok beteg keres meg minket folyamatosan, vagyis az egyházi kórházi ellátásra nagy az igény. Szerte az országból, de a határon túlról is sokan jönnek hozzánk, talán azért is, mert az általános és speciális gyerekorvoslás mellett igyekszünk azokat a kivételes ellátásokat megjeleníteni, amelyekben a leginkább szükség van a mi szemléletünkre, s amelyek máshol hiányoznak. Csak néhány példa: korai fejlesztő központ, krónikus fájdalom ambulancia, gyermek sportorvoslás, szoptatási és csecsemőtáplálási ambulancia, fogyatékos fogászat, otthonlétegettetési egység, ADHD központ, Anyák háza. Azt tapasztaljuk, hogy nagy igény van, vagy éppen csendes igény van ezekre, és nehéz, bonyolult a megteremtésük, sokszor alulfinanszírozott beavatkozásokat rejtenek, ami miatt más ellátóknak ezek a feladatok

nem nagyon kívánatosak. Egyfajta szolgáltatnak tekintjük e hiányprofilok felvállalását. A kormányzat az egyházi kórházakra figyelve ezt a munkát az „Egészséges Budapest Program” részeként is értékelte. Februárban kormányhatározat született arról, hogy a kormány támogatja azt a tevékenységet, amit a Bethesda-ban folytatunk, és létrehoz egy új szülészeti osztályt a Bethesda Gyermekkorházban. Ezzel párhuzamosan az Irgalmasrendi kórházban pedig egy nőgyógyászatot. Ám egy ennél jóval komplexebb fejlesztés révén több olyan új profilt is megvalósít nálunk, gyermekpszichiátriát, sürgősségi osztályt, krónikus, palliatív-hospice szerű ellátást, amelyek ugyancsak hiányoznak az ellátási palettáról. A Bethesda esetében ez egy új szárny építésével fog járni.

Sokan megkérdezhetik, és meg is kérdezik, hogy miért éppen a szülészetet emeltük ki? Lényegében már válaszoltam erre. Az egyházaknak ehhez a kérdéshez mindenképpen van közük, de hozzátehetem azt is, hogy a Bethesda százötven éves történetének első száz évében nagyon jelentős hagyománya volt szülészet működtetésének, és a református egyházban, de a keresztény közéletben is nagyon erősen megjelent mostanra az az igény, hogy legyen újra „egyházi” szülészet. Azt gondoljuk – a tudományos adatok is alátámasztják ezt –, hogy demográfiai igény is megfogalmazódik e vágy mögött. Szociológiai adatok mutatják, hogy az első szülésélménye befolyásolja a későbbi várandósság vállalását, vagyis demográfiai kérdés is, hogy olyan környezetet hozzunk létre, ahol az édesanyák és a családok szívesen vannak jelen és örömmel szülnék. Mi ezért is határoztuk el, hogy a természetes szülési metódusokat és kultúrát próbálunk meg felépíteni. Nyilvánvaló, hogy saját keresztény és egyházi elkötelezettségünkől – itt a velünk testvérként együttműködő zsidó felekezetre is utalok – alapvetően az, hogy abortuszmentes intézményi kultúrát biztosítsunk.

Egy másik nagyon izgalmas kérdésbe is belelátunk, melynek ugyancsak van demográfiai jelentősége a vizsgálatok szerint. A paraszolvencia kényszert, ami a szülészeteket körülengi, szintén észleljük és egy újfajta kultúrát szándékozunk létrehozni ezen a

téren is. Nagyon sokan támogattak az ötleteink tervvé formálásában. Köszönjük, hogy mögöttünk vannak. Az elmondott alapelveket kiegészítjük azzal a korunkra jellemző elvárással, hogy a kórházban való tartózkodás minél rövidebb legyen, tehát az egynapos ellátások, egynapos megoldások preferálását is tervbe vesszük.

A paraszolvencia és a természetes szülészet kérdése a szakmai közvéleményt megosztja. És igencsak megosztja a társadalmat az abortuszmentes szülészet gondolatának felvetése. Amikor az első bejelentések megtörténtek, akkor az indulatos reakciók azonnal elárasztották a sajtót és az elektronikus felületeket is. Itt csak néhányat emelek ki a legérdekesebb kommentek közül. Már csak azért is, mert nagyon izgalmas látni azt, hogy milyen félelmek jelennek meg az emberekben.

„Azt tudom, hogy ma van a világon minimum egy milliárd gyermek, akiknek nem lett volna szabad megszületniük, mert ki vannak téve olyan veszedelmeknek, olyan tortúráknak, AMELYET EGY EMBERNEK/GYERMEKNEK NEM LENNE SZABAD ÁTÉLNI! Nem tudom – de azt hiszem, hogy Sophokles mondta azt (egyáltalán nem biztos), HOGY A MEG NEM SZÜLETÉS A LEGNAGYOBB ÁLDÁS!”

„MERT EZEK AZ EMBEREK MÉG VÉLETLENÜL SEM VÉDIK a már megszületett gyermekek jogait, ŐKET CSAK EGY VALAMI ÉRDEKLI; MINDENKÉPPEN MEGAKADÁLYOZNI, HOGY A NŐKNEK VALAMILYEN FORMÁBAN LEGYEN BEFOLYÁSOLÓ SZEREPE a gyermekvállalásban!”

„Őket nem érdekli a halálbüntetés – sőt ők azok, akik a legnagyobb szurkolói ennek a büntetésnek – őket nem érdekli a rengeteg szerencsétlen, nem kívánt gyermek megszületése – CSAK EGY VALAMI FONTOS SZÁMUKRA; MEGAKADÁLYOZNI, HOGY A NŐK VALAHA IS HATÁROZHASSANAK A SORSUK FELETT!”

„Hogy élhetne boldogan egy nem kívánt gyermek?! Nem a felső tízezerhez tartozó jómódban élő család vállal több gyermeket /tisztelet a kivételnek/, inkább a nehezen élőknel születik több.”

„A nő, a család döntse el, hogy el tudja-e tartani a gyermekét.”

„De sajnos vannak olyan nők, akik nem tudnának boldog életet biztosítani a gyerekeknek, mert nem tudja fizetni a villanyt, a vizet, az áramot ... stb., amik kellenek egy jó házhoz. Vagy vannak olyan esetek amikor a gyerek beteg és egy olyan betegsége van amely gyógyíthatatlan. Nos ha megszüli a gyereket, akinek van egy gyógyíthatatlan betegsége, azért hogy szenvedjen a gyerek a betegség miatt? Vagy kérdem én, maga szerint az boldog élet, ha egy gyerek egy olyan családban születik, ahol nagy szegénység van, mert nem tudják mosdani, ruhát venni neki, ennivalót innivalót kell venni... ezek mind alapdolgok.... Ön szerint ez egy boldog élet lenne?”

Amikor ezekbe a kommentekbe beleolvastunk, akkor azt látjuk, hogy nagyon izgalmasan az emberi lét értékének kérdései vetődnek fel újra és újra. Egyenesen megjelenik az a kérdés is, hogy a „meg nem születés a legnagyobb áldás?!” Ha így tesszük fel a kérdést, egy szülészet a Bethesdában ezzel a felvetéssel megy szembe, a megszületést tekintve a legnagyobb ÁLDÁS-nak. Az abortusz kapcsán azt gondoljuk, hogy a minket körülvevő társadalom felé figyelemmel és empátiával kell fordulnunk, és meg kell értenünk azt, ami a leírt kommentek és reakciók mögött van. Sokkal inkább cselekvéssel, mint szóval fejezzük ki együttérzésünket, önmagában cselekvésnek tekintve azt, hogy egy ilyen intézményt létrehozunk és vállaljuk a működtetését és az ezzel járó napi konfliktusokat.

Nyilvánvaló, hogy a női-anyai döntéshozatal kérdését, a nők önrendelkezésének a jogát egy mindenképpen jóléti sorba tartozó országban, a világ más vidékeihez képest igen szerencsés helyzetben élő magyar társadalomban nagyon eltérően ítélik meg a különböző szociális helyzetű életmóddal, jómóddal élő emberek.

Az abortusz kérdésének a felvetése azonnal éles kritikákat váltott ki. Mi a Bethesdában ebben az érzelmeikkel teli vitában nem akarunk hangadók lenni. Amikor a kormányhatározat megszületett és a szülészet alapításába belefogtunk, akkor egy üzenetet fogalmaztunk meg. Azt, hogy mi abortuszt nem fogunk végezni, de a törvényi előírásoknak megfelelően, aki a lelkiismeretével összhangban abortuszt akar, az más intézményben megteheti.

Az abortuszmentes ellátás jogi háttere biztosított. Az adott ellátás erkölcsi felfogásával, lelkiismereti vagy vallási meggyőződéssel való ellenkezés az orvos és így egy intézmény esetében is elegendő ok arra, hogy amennyiben a beteg egészségi állapotát károsan nem befolyásolja ez az elutasítás, máshoz irányíthatja a beteget.

Izgalmas kérdés volt felvetni – nagyon érzékeny reakciókat kaptunk ezzel kapcsolatban is –, amikor a jogvédelem oldaláról fogalmaztuk meg a kérdést. Különböző interjúkban, beszélgetésekben megfogalmaztuk, hogy tulajdonképpen az anyai jogok kiteljesedése az, ha lehetőséget biztosítunk a száznyi magyar kórház közül egyetlenegyben arra, hogy a szülésre készülő anyáknak ne kelljen szembesülniük az abortusz automatikus elvégzése körül kialakult kultúrával. Az abortuszt elvetők női, anyai méltóságának tiszteletben tartásaként is megfogalmazhatjuk a nálunk felépülő szülészet bioetikai alapjait. Számunkra fontos a bibliai íge: „Vagy nem tudjátok, hogy a testetek, amit Istentől kaptatok, a bennetek levő Szentlélek temploma?” Ferenc pápa is ehhez visz minket közel, amikor azt mondja, „az életet Isten adja, tiszteljük és szeressük az emberi életet, főleg a legsebezhetőbbet, mely az édesanyák méhében van”. Ezt a tiszteletet és szeretetet szeretnénk mi leginkább megjeleníteni.

Köszönöm a figyelmet.

Strommer Pál, a fórum levezető elnöke

Professzor úr, köszönöm szépen. Engedjék meg, hogy egy internetes portál impresszumából idézzek: „A Talita keresztény női portál 2011. február közepétől olvasható a világhálón. Amikor a magazint elkezdték, nem volt keresztény női oldal a neten, amely az értelmiségi és értelmes keresztény nőket szólította volna meg. Mi ezt a hiányt akartuk pótolni. A Talita elsősorban a női témákat szeretné személyes hangvétellel a megélt kereszténység szempontjából körüljárni. Házasság, család, szexualitás, abortusz, váltsághelyzetek, a női méltóság kérdése újra és újra előkerülnek. De a közélet, az egyházak, az ökológia, kultúra is figyelmünk központjában áll. Úgy érezzük, hogy a kereszténység peremvidékeire kell merészkednünk, ha missziós célunknak meg akarunk felelni. Szerkesztőségünk egyben élő közösség is annak minden örömeivel és nehézségeivel. Célunk, hogy portálunk hosszútávon fenntartható, gazdagodó internetes felület legyen, amelyen a nők mellett a férfiak is találnak maguknak izgalmas, értékes írásokat.”

Tisztelettel kérem a Talita szerkesztőit, Kóczián Máriát és Kölnei Líviát, az emelvényre. Előadásuk címe: A jövő a konzervatív feminizmusé.

A jövő a konzervatív feminizmusé

Kóczyán Mária és Kölnei Lívია

a Talita keresztény női magazin (talita.hu) szerkesztői

Kóczyán Mária: – Tisztelt Hallgatóság, attól tartunk, megjedtek a feminizmus szótól! Ketten állunk itt, és úgy tűnik, a nők többségben vannak a teremben is. Ezek szerint a nők már a parlament felsőházát is elfoglalták? Megállíthatatlanok vagyunk?

Kölnei Lívია: – Azért nem ilyen félelmetes a helyzet! A parlament alsóházában, vagyis a valódi döntéshozásban az arányok még egészen mások.

A Talita keresztény online női magazint szerkesztjük immár hat éve, és büszkén valljuk magunkat a keresztény és konzervatív feminizmus képviselőinek, olyan kiváló személyiségek követőinek, mint Slachta Margit vagy Salkaházi Sára.

K. M.:- De szükség van ma még a feminizmusra? Vagy mi, nők már teljes esély- és jogegyenlőségben élünk a férfiakkal?

Egyes antifeminista publicisták szerint itt van már a Kánaán, a nőket érintő minden hátrányt leküzdöttük, nincs problémánk, a feminizmus oka fogyottá vált.

K. L.:- A másik oldalon radikális feministák azt hangoztatják, hogy a nők rendszerszintű elnyomásban élnek, a patriarchátus uralma alatt szenvednek, a társadalom minden szintjén, sőt, még a családon belül is beteg lelkű, önző, agresszív férfiak áldozatai.

K. M.:- És mi a valóság? A választ egy kis történelmi visszatéréssel érdemes elkezdni.

K. L.:- A nők egyenjogúságával kapcsolatos kérdéseknél gyakran felmerül az egyházak felelőssége. Jézus hozzáállása, tettei – túlzás nélkül állíthatjuk – a korabeli nők társadalmi helyzete szempontjából is felszabadítóak voltak, hiszen olyan sokféle módon lépte át velük kapcsolatban az addigi társadalmi határokat, hogy azt nyugodtan nevezhetjük forradalminak. A kereszténység vívmányaira alapozó középkori társadalmak azonban visszaléptek a nők jogainak tekintetében majdnem az ókori, ószövetségi nők helyzetének szintjére, annak ellenére, hogy a kereszténység eszmei szinten a nemek egyenértékűségét, egyenrangúságát hirdette – az üdvözülés, de nem a hétköznapi élet szempontjából.

Az egyenjogúsodás folyamata a 19. században elterjedő liberalizmusnak és a világháborúk nyomán a nők kényszerű munkába állásának köszönhet sokat, bármennyire is szomorú ezzel szembeülnünk.

K. M.:- Nők és férfiak szerepei olyan rohamos és sokrétű változáson mentek keresztül a 19–20. sz. fordulójától, hogy ez a változás nem tud önmagától, rövid idő alatt, mindenki számára megnyugtató módon rendeződni. Ez egy nehéz folyamat, ami

már előre látható volt a 20. sz. elejétől, különösen az I. világháború végétől. Azonban csak a szélesebb látókörű gondolkodók sejtették meg a jövőt, közéjük tartoztak azok a keresztény konzervatív nők is, akik az emancipációs mozgalmak elejétől részt vettek ebben a társadalmi küzdelemben.

A nők olyan területeken jelentek meg, ahol addig nem: gyári munkásként vagy akár értelmiségi pályákon, orvosként, tudósként. A férfiak olyan helyekről tűntek el, ahol addig egyedülállóan szerepeltek: pl. a tanári pályáról, s olyan tevékenységeikkel hagytak fel, amelyeket azelőtt évezredek óta gyakoroltak (katonáskodás a gépi fegyverek megjelenése előtt, fizikai erő a család, a közösség védelmében, fizikai munka végzése). Ezek a változások a férfi-nő kapcsolatra is óriási hatással voltak, és változásokat indítottak el. A nő már nem annyira kiszolgáltatott anyagilag, a férfinak le kellett mondania egyértelmű irányító szerepéről, de a fizikai támasz szerepről is, ami igencsak megtépázta férfiasságtudatát.

K. L.: – Mindez az egyházakon belül is érezte hatását. A reformált keresztény felekezetek körében a 20. század lassú, de jelentős áttörést hozott a nők egyházi szerepének elismerésében, és a katolikus egyház is elkezdett a 20. század közepe táján pozitívan és sokrétűen (tehát már nem kizárólag anyasági vagy szerzetességi szempontból) foglalkozni a nőkkel. II. János Pál pápa megnyilatkozásai valósággal himnikus magasságokba emelték a női princípiumot – és a hús-vér nőket is. Dicsérő szavai zeneként hatottak a nők és az együtt érző, hívő férfiak lelkére. Ferenc pápa ugyanezt a hozzáállást viszi tovább.

Lassan talán majd a hétköznapi egyházi élet is követi a pápai szavak iránymutatását: férfiak és nők, családosok és egyedül élők egyenlő értékűnek érezhetik magukat keresztényként is.

K. M.: – Mivel a feminista mozgalmakat a tematizált közbeszéd egyértelműen a baloldali mozgalmakkal hozza összefüggés-

be, olyan kevesen ismerik a keresztény-konzervatív feminizmus képviselőit, hogy muszáj név szerint is utalnunk legalább a magyarokra, akik közül a legismertebbek egyházi berkekből indultak.

Farkas Edith alapította – Prohászka Ottokár támogatásával – az első magyar női szerzetes kongregációt, a Szociális Missziótársulatot 1908-ban, amely a változó társadalmi környezetben sokat tett azért, hogy a nők könnyebben eligazodjanak.

Slachta Margit is ennek a Missziótársulatnak a tagja volt, majd megalapította a Szociális Testvérek Társaságát, amelynek egyik küldetése volt a nők támogatása. *Slachta Margit* a politikai fellépést is vállalta, sőt, szükségesnek tartotta. Ő az első magyar nő, akit parlamenti képviselőnek választottak. Ő alapította és vezette a Keresztény Női Tábort.

A *Bíró Ferenc* jezsuita által alapított *Jézus Szíve Társaságának* is küldetése a családok és rajtuk keresztül a nők támogatása, s ez a mai napig látható: számos programjukat szánják ma is nőknek.

A konzervatív feminizmus sok hasonlóságot, átfedést mutat a keresztény feminizmussal, amelynek alapelveit *Slachta Margit* és *Farkas Edith* fogalmazták meg 1918-ban.

Egyszer egy radikális feminista ismerősöm szemrehányóan kérdezte: miért nem teszünk azért, hogy az első magyar képviselőnőnek legalább szobra legyen a Parlamentben? Tényleg, miért nincs még *Slachta Margit*nak szobra ebben az épületben? Most itt az alkalom, hogy szót emeljünk ezért, hátha elindul valamilyen cselekvés ennek érdekében.

K. L.: – A 20. század katalizmái olyan mértékű krízist okoztak a társadalomban, az emberek lelkében, hogy számos addig működő intézményt megkérdőjeleztek. Az általános bizalomvesztés elérte a családot, a házasságot is – különösen a vallásukat, közösségüket veszített, elidegenedett, városi emberek körében. Így történt, hogy az 1960-as évektől kezdve a nemek esélyegyenlőségéért küzdő progresszió szinte teljesen liberális és baloldali kezekbe ke-

rült. Az ő – ideológiai alapú – család iránti bizalmatlanságuknak, sőt, ellenszenvüknek messzemenő következményei lettek.

Eljutottunk oda, hogy az 1995-ös ENSZ nők világkonferenciáján a felszólalók a családot csak mint elnyomó intézményt, az anyaságot mint a nők karrierjének, kibontakozásának gátját mutatták be. Azt a nézetet képviselték, hogy „család az, amit mi családnak nevezünk.” A viták során nem a közjóra hivatkoztak – mivel szerintük az nem létezik, mert relatív –, hanem egyéni vagy csoportérdekekre, amelyeket kompenzálni kell a múltban elszenvedett hátrányokért. A nyugati kormányok azóta sorra megtörték ezeknek az érdekcsoportoknak a nyomása alatt. Mostanra eljutottunk addig, hogy sok nő úgy érzi: ez a mainstream feminizmus szembemegy az ő érdekeikkel. A rend felborult, s ebben a nyugati világban egyre többen már a nemi hovatarozásukat is nehezen tudják eldönteni.

Janne Haaland norvég politikusnő, volt miniszter (aki magyar férje után a Matlary nevet is viseli) döbbenet tapasztalta a hagyományos családnak mint értéknek a drasztikus háttérbe szorítását, és ő lett az egyik szószólója az új (konzervatív) feminizmusnak. Janne Haaland rámutatott arra, hogy égetően nagy szükség van a konzervatív feminizmusra, amely a családban élő, gyereket nevelő nők (vagyis a nők többségének) érdekeit helyezi előtérbe.

K. M.: – Melyek a konzervatív feminizmus törekvései, amelyeket mi is fontosnak tartunk?

1. Célja a nők és férfiak egyenlő társadalmi esélyeinek a megteremtése. Még bőven van tennivaló ezen a téren, hiszen a nők társadalmi, munkahelyi, anyagi helyzete, ha gyermeket vállalnak, még ma is jelentősen rosszabb lehet – az apává váló férfiakéhoz képest. És legyünk reálisak: azzal, hogy a nők kivételes hivatása a gyermekek kihordása, táplálása, ez az „egyenlőség” patikamérlegben nem kimérhető, csak a személyes férfi-nő kapcsolatban, a pár együttműködésében valósulhat meg igazán.

2. *A konzervatív feminizmus családcentrikus.* Minden olyan tendenciát, amely a család atomizálásának, háttérbe szorításának, gyengítésének veszélyét hordozza magában, elutasítunk vagy legalábbis a saját törekvéseinkkel ellentétesnek tekintünk. A család nem túlhaladott intézmény egy keresztény feminista számára, hanem egy működő és a tagok által a hibákat korrigálható, alkalmazkodó közösség. Családcentrikusságunk természetesen nem jelent az egyedülállók, gyermektelenek vagy homoszexuális identitásúak problémái iránti érzéketlenséget, de a számunkra követendő preferencia-irányt jelzi.

3. *A nők társadalmi egyenjogúsítására egyformán szükség van: anyaként, dolgozó nőként és társadalmi szereplőként.* E területek egyformán értékesek, azonban szeretnénk elkerülni, hogy az utóbbi kettő az anyai szerep rovására menjen, vagy azt lehetetlenné tegye. Az lenne az ideális, ha egy nőnek (ha érez hozzá képességet, vágyat) mindhárom területen – akár időben egymás után, amikor életállapota azt lehetővé teszi – kibontakozhasson. Ez azonban nem megy a férfiak akarata és támogatása nélkül.

K. L.: – 4. A férfiakat semmilyen körülmények között sem tekintjük ellenfélnek, akiket „le kell győzni”, sőt, látjuk és elismerjük, megértjük, hogy a férfiak számára is sok problémát jelent a társadalmi szerepek gyors átalakulása. Egyáltalán nem kizárt, hogy egy konzervatív feminista támogatója legyen olyan férfimozgalomnak is, amely a férfiak mai identitásának megtalálását segíti.

5. *Konzervatív feministaként nem osztjuk más esélyegyenlőségi mozgalmaknak azt a szemléletét, amely a nemi szerepeket társadalmi kényszerként éli meg.*

A nemek közötti átmeneti, átfedést mutató emberi szerepek, szexuális adottságok vagy identitások nem kérdőjelezik meg, és nem is írják felül a két nemről alkotott felfogást.

6. *Egy konzervatív feminista nem vallja azt a szélsőséges elvet sem, hogy „a nő dolga kizárólag a férj és a gyerekek ellátása, a háztartás vezetése. A férfi dolga a család anyagi hátterének biztosítása, a döntés-*

hozás” – mivel ez a modell ma már nem állja meg a helyét széles körben, és többségében nem szolgálja a valóban hasznos férfi-nő együttműködést.

7. *Konzervatív feministaként örömmel fogadjuk a 20. század minden olyan vívmányát, amely az emberi személy szabadságát, istenképiséget teszi lehetővé.* Örülünk annak, hogy az egyedülálló anyákat ma már nem veti ki, nem bünteti a közösség. Örülünk, hogy a korábbi, évezredes, a nőket háttérbe szorító elképzeléssel szemben ma már elfogadott, hogy a szex öröm lehet a nők számára is. Örülünk a párválasztás szabadságának, és hogy a szerelmi házasság – minden nehézsége ellenére is – a korábbinál sokkal őszintébb kapcsolatot tesz lehetővé férfi és nő között.

K. M.: – Joggal kérdezhetik, hogyan valósulnak meg ezek az elvek, elképzelések a saját életünkben. Mit teszünk mi, személyesen a nőkért?

Először is olyan szerencsés nők vagyunk, akik házasságban élnek. Elkötelezett házasságban, egyenrangú kapcsolatban. Megtapsztaltuk, hogy ezek között a körülmények között lehetséges a felmerülő problémákat megoldani, a kapcsolatot megőrizni. Lívia három, én két gyermek édesanyja vagyok, gyerekeink lassan a kamaszkorból kinövő fiatal felnőttek, akik a maguk útját keresik, van, aki már meg is találta közülük.

Lívia eredetileg művészettörténész, én középiskolai tanár vagyok. Több mint három évtizedes barátságunk következménye az is, hogy mindketten újságírók is lettünk. Lívia számos könyv szerzője, én gyakorló lelki vezető vagyok, jelenleg pedig mentálhigiénés képzésre járok a Károli Gáspár Egyetemre. Egyikünk sem panaszkodhat a szakmai életútjára, boldoggá tesz bennünket életünknek ez a területe is, akárcsak az, hogy feleségek, anyák vagyunk.

Vannak tapasztalataink arról, hogy mi okozott nehézséget magánéleti, szakmai, társadalmi szempontból az életpályánkon, amelyeken sokat gondolkodunk, és amelyeket szívesen megosztunk.

Ezért is hoztuk létre a Talita magazint, hogy legyen erre lehetősé-
günk. Keressük a kapcsolatot hozzánk hasonló gondolkodású nők-
kel – szerencsére sokak szimpátiáját érezzük. A Talitán keresztül
átéljük és közvetítjük, hogy egy nőnek is lehet hatása a nagyobb
közösségre, a társadalomra is.

Tehát egy pozitív, hittel teli hozzáállás az, amit szeretnénk át-
adni: hogy igen, lehet, sőt, kell is, hogy bonyolult világunkban
együtt gondolkodjunk a férfi-nő szerepről, egymáshoz való viszonyunkról. Arról, hogyan lehet ezt jobban csinálni.

K. L.: – Adósok vagyunk még egy utolsó gondolattal: előadá-
sunk címének a magyarázatával. Miért a konzervatív feminizmus-
sá a jövő?

Egyrészt a családközpontúság miatt: józan tapasztalatok, a
pszichológiai vizsgálatok egyértelműen bizonyítják, hogy hosszú
távon a társadalom, sőt, a nyugati típusú civilizáció fenntartását,
önreprodukcióját a – minél teljesebb – családban felnövő gyerekek
biztosítják. De nézhetjük a jövőt egyszerűen matematikai alapon
is: a konzervatív feminizmus elveihez hasonlóan gondolkodó nők-
nek több gyermekük születik, akik valószínűleg nagyobb szám-
ban viszik majd tovább ezt a szellemiséget. Harmadik érvünk
pedig az, hogy ez egy „férfibarát” feminizmus, amely a férfiak
jóllétét ugyanolyan fontosnak tartja, mint a nők jóllétét – hosszú
távon csak egy okos, kölcsönösen előnyös nemek közötti együtt-
működés lehet életképes, amelyet tudomásunk szerint leginkább
a konzervatív feminizmus képvisel.

Zárszó

Strommer Pál, a fórum levezető elnöke

Köszönöm szépen. Mai tanácskozásunk első felében szakértőink mondták el a véleményüket az emberi jogokról. Úgy tűnik, hogy mindannyian egyetértettek abban, hogy ezek a jogok metafizikai alappal rendelkeznek és szentírási iránymutatással, éppésszel megismerhetjük őket. Az is kiderült ezekből az előadásokból, hogy a tételes, a kodifikált joggal vissza lehet élni, de mégis a legalapvetőbb jogainkat, az emberi méltósághoz kötődő jogainkat nem lehet megsérteni. A tanácskozásunk második felében nagyon praktikus, nagyon gyakorlati példákat látunk arra, hogy egy-egy mély emberi jogot érintő kérdésben hogyan lehet okos segítséget találni, hogyan lehet olyan modellt felállítani, amelyek segítik ezeknek a jogoknak a megőrzését vagy kibontakoztatását.

Köszönöm szépen a fórum vendégeinek a tartalmas, továbbgondolásra, reflexiókra inspiráló előadásait meg a hozzászólásokat. Köszönöm Önöknek hölgyeim és uraim a részvételüket, a figyelmüket. Köszönöm, hogy eljöttek és aktívan részt vettek a mai munkánkban. Köszönöm szépen a szervezők és a segítők munkáját. Ahogyan az előzőeket is, a mai fórum előadásainak az anyagát is meg fogjuk jelentetni írásban is.

Most, mielőtt szokásunk szerint egy imával zárnánk ülésünket, még az emelvényre szólítanék egy kedves hölgyet, aki a szünetben azzal ajándékozott meg, hogy egy áldást, egy imát adott ide nekem. Arra kérném, hogy olvassa ő ezt föl.

Áldás

Köszönöm a lehetőséget. Tisztelt jelenlévők, Vencel Antalné vagyok, Székesfehérvárról a Katolikus Keresztény Nevelési Alapítvány nevében. A következő áldással szeretném az Önök szívét megérinteni és további jó munkát, erőt és sok jó egészséget kívánni Önöknek.

Legyen áldás az úton, amit ma kezdesz el,
legyen veled az Isten, kérjük, kísérfjen el!
Kérjük, oltalmazzon meg, és adjon néked erőt
útagon vezessen, formáljon, szeressen,
legyen a te őriző!

Legyen áldás az úton, amit ma kezdesz el,
tegye jóvá az Isten, amit te rontasz el!
Kérjük, lényé ragyogja lábad elé a fényt!
Lásd meg, hogy utadon Isteni oltalom
vigyáz rád és szeretve félt!

Legyen áldás az úton, amit ma kezdesz el,
legyen erőd és türelmed, ha szenvedni kell!
Legyen erőd szeretni, utolsó lenni, ha kell,
szívesen szolgálni, hálával áldozni,
Jézusra mutatni fel!

Legyen áldás az úton, amit ma kezdesz el,
öröm kísérjen végig, amíg úton leszel!
Legyen boldog életed, és mindig az Övé!
Szívünkben szeretünk, imában kísérünk,
életed célja felé!

Jegyzet

Jegyzet

